

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Kukaan ei rahoita mielensäpahoittajia

Laatukriteerit kriittisen asiajutun
ammattimaiselle ja lukijaystävälliselle toteutukselle
sekä kolmen kriittisen asiajutun analyysi

Sonja Huhtaniska

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi AMK

TORNIO 2011

TIIVISTELMÄ

Huhtaniska, Sonja 2011. Opinnäytetyö. Kukaan ei rahoita mielensäpahoittajia. Laatuksiteerit kriittisen asiajutun ammattimaiselle ja lukijaystävälliselle toteutukselle sekä kolmen kriittisen asiajutun analyysi

Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Kulttuuriala. Viestinnän koulutusohjelma. Sivuja 39. Liitteet 1-3.

Opinnäytetyöni aiheena on löytää ammattimainen tapa toteuttaa kriittinen asiajuttu. Taivoitteeni on osoittaa, että kriittisen sävyn näkyminen asiajutun argumentaatiossa ei ole uhka journalismin totuudellisuudelle ja oikeudenmukaisuudelle, kunhan se toteutetaan oikein. Aluksi selvitän, mitä kriittisyydellä tarkoitan ja miten se yleensä ilmenee journalismissa. Pääasiassa työni keskittyy kuitenkin etsimään vastausta siihen, millä tavalla kriittisyys voitaisiin tuoda osaksi ammattimaista asiajuttua. Ajatukseni kriittisyyden lisäämisestä perustuu ihanteeseen journalismista vallan vahtikoirona ja epäkohtien arvostelijana.

Työni teoreettinen viitekehys muodostuu journalismin perusteita ja etiikkaa, tutkivaa journalismia sekä journalismikritiikkiä käsittelevästä kirjallisuudesta. Selkeää päälähdettä minulle ei valikoitunut, mutta tutkivaa journalismia tutkineen Heikki Kuutin tuotanto esiintyy lähdeviitteissäni tiheään. Syynä on, että asiajutuissa hyödynnetään usein nimenomaan tutkivaa journalismia ja tutkivat journalistit profiloituvat mielellään kriittisistä lähtökohdista työskenteleviksi, pienen ihmisen puolustajiksi.

Työni on toiminnallinen ja sen teososa muodostuu kolmesta itse tekemästäni kriittisestä asiajutusta, jotka ovat ilmestyneet Vastarinnan Kiiski -lehdessä. Valitsin kyseiset asiajutut, koska ne tarjosivat sekä hyviä että huonoja esimerkkejä kriittisyyden käyttämisestä. Voidakseni analysoida juttujeni toimivuutta, tarvitsin kriteeristön, joka määrittäisi hyvän kriittisen asiajutun ominaisuudet. Kokosin kriteeristön lähdekirjallisuuden ja omien ajatusteni pohjalta. Kriteeristössani olen yhdistänyt objektiivisen (asiajutut ja uutiset) ja subjektiivisen (kolumnit ja pakinat) journalismin vahvuudet. Näin siksi, että mielestäni perinteinen asiajutun kaava kaipaa uudistamista ajatuksia herättävämpään ja helposti lähestyttävämpään suuntaan.

Analyysini pohjalta tulen johtopäätökseen, että kriittisen asiajournalismin tekeminen vaatii toimittajalta ennen kaikkea kypsyyttä ja malttia. Liian kiihkeä suhtautuminen aiheeseen voi olla jutulle enemmän haitaksi kuin hyödyksi. Kriittistä journalismia tekevän toimittajan onkin hallittava itsesääntelyn tekniikat ja oltava aina tietoinen tunteistaan sekä motiiveistaan. Omissa asiajutuissani esiintyi vielä paljon kokemattomuudesta johtuvaa harkintakyvyn puutetta, joka vähensi niiden vakavasti otettavuutta. Yksi niistä tarjoaa kuitenkin myös vahvan näytön siitä, että kriittinen argumentaatio sopii osaksi asiajuttua eikä se sulje pois oikeudenmukaista ja totuudellista tiedonvälitystä.

Asiasanat: kriittinen, journalismi, journalismikritiikki, asiajuttu, toimittaja, totuudellisuus, objektiivinen, subjektiivinen, ammattietiikka, Vastarinnan Kiiski

ABSTRACT

Huhtaniska, Sonja 2011. Thesis. No one will sponsor a martyr. Criteria for a professional and reader-friendly execution of a critical journalistic story and the analysis of three critical stories

Bachelor's Thesis. Kemi-Tornio University of Applied Sciences. Business and Culture. Degree Programme in Media communication. Pages 39. Appendices 1-3.

The topic of my thesis is how to execute a critical journalistic story (note – I am not talking about the news, but the more investigative type of journalism) in a professional and reader-friendly manner. My objective is to prove that the showing of critical argumentation in a journalistic text is not a threat for the truthfulness and righteousness of quality journalism – as long as this argumentation is done right. At first I will clarify what I mean by criticality and how it is usually used in journalism. However, the most important focus of my thesis is on finding out how criticality could be introduced as a part into a professional journalistic story. My interest towards using a more critical tone in the journalistic communication is based on the idea of a journalist's role as the watchdog of authority.

The theoretical context of my thesis is formed by literature discussing the basics of journalism and journalism ethics, investigative journalism and criticism of journalism. I did not have any major source book to use through the thesis. However, the production by Heikki Kuutti, who is a researcher of investigative journalism, is drawn on frequently in my text. The reason for this is the fact that investigative journalism is often used particularly in the type of journalistic stories that I am concentrating on in this thesis. Investigative journalists also profile themselves as social critics and defenders of the people in the street.

My thesis is practice-based. I have created three critical journalistic stories which all have been published in the Vastarinnan Kiiski magazine. I have chosen these particular stories because they offer both good and bad examples of using criticism in a journalistic story. To be able to analyze the functionality of my work, I needed criteria which would define the features of a professional and reader-friendly critical story. I built the criteria by exploiting journalism-related literature and my own thinking. In my criteria, I have combined the best features of objective (stories and news) and subjective (columns) journalism. I did this because I think that the traditional form of a journalistic story needs to be reformed into a more influential and approachable direction.

After analyzing my own stories, I came to the conclusion that what critical journalism requires most of all is patience and maturity. Overly-frantic attitude towards a story can do more harm than good for it. A critical journalist must always be aware of one's feelings and motivations regarding the subject. My own stories still showed some lack of consideration which ended up making the story seem unreliable. However, one of my stories offers a strong example of critical argumentation as a part of truthful and righteous journalistic story.

Key words: critical, journalism, criticism of journalism, journalistic story, journalist, truthfulness, objective, subjective, professional ethics, Vastarinnan Kiiski

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	7
	2.1 Journalismi, journalistien itsesääntely ja totuudellisuuden ihanne	7
	2.2 Kriittisyys ja journalismikritiikki	8
	2.3 Kriittinen journalismi ja asiajuttu.....	10
	2.4 Omakustannelehti Vastarinnan Kiiski.....	12
3	LAATUKRITEERIT KRIITTISELLE ASIAJUTULLE.....	13
	3.1 Objektiiviset ominaisuudet.....	13
	3.2 Subjektiiviset ominaisuudet	14
4	ESIMERKKI 1 – TOIMITTAJA HALLITSEE ITSENSÄ JA AIHEENSA	17
	4.1 Katsaus työprosessiin	17
	4.2 Muotoseikat tarkastelussa	18
	4.3 Leipätekstin erittelyä	19
	4.4 Yhteenveto	21
5	ESIMERKKI 2 – TOIMITTAJA YRITTÄÄ LIIKAA	22
	5.1 Katsaus työprosessiin	22
	5.2 Muotoseikat tarkastelussa	23
	5.3 Leipätekstin erittelyä	24
	5.4 Yhteenveto	26
6	ESIMERKKI 3 – TOIMITTAJA VÄÄRINKÄYTTÄÄ ASEMAANSA.....	28
	6.1 Katsaus työprosessiin	28
	6.2 Muotoseikat tarkastelussa	29
	6.3 Leipätekstin erittelyä	30
	6.4 Yhteenveto	31
7	POHDINTA	32
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

”Kyllä minä niin mieleni pahoitin, kun kotimatalla autoradiosta soi jeejee-musiikki.”

Ote Tuomas Kyrön kirjasta *Mielensäpahoittaja* (2010)

Kun olin pieni, vanhempani tapasivat kutsua minua vastarannan kiiskeksi. Olin kova kyseenalaistamaan perinteitä ja halusin tehdä asiat eri tavalla kuin muut. Ollessani teini-ikäinen kriittisyyteni ei aina ollut järin rakentavaa, mutta äitini uskoi itsenäisten ajatusten tärkeyteen ja opetti minulle arvokkaan läksyn: sinun pitää pystyä perustelemaan kaikki mitä sanot, muuten jäät alakynteen. Aloittaessani media-alan opinnot sain huomata, että sama periaate pätee myös journalismiin. Erityisesti silloin, kun on kyse journalismista julkisen keskustelun käynnistäjänä, yhteiskunnallisten epäkohtien arvostelijana ja muutospaineen synnyttäjänä. Valitsinkin johdantoni alkuun sitaatin Tuomas Kyrön kirjan päähenkilöltä, *Mielensäpahoittajalta*, koska siinä kiteytyy erinomaisesti se, mihin kriittistä journalismia tekevällä toimittajalla *ei* ole varaa sortua – valittamiseen vain valittamisen vuoksi. Jotta journalismi voi olla mukana muuttamassa maailmaa, sen esittämän kritiikin on oltava vakavasti otettavaa. Mikään mediatalo ei pysy toiminnassa palkkaamalla toimittajia, joiden työskentelyssä itsetarkoituksena on murjottaminen ja moralisointi. Toisaalta myöskään liian monelta kantilta perustelemaan pyrkivä ja ylikorostetun neutraali lähestymistapa ei ole hyvä, sillä se voi saada lukijat kokemaan, että juttu on joko liian vaikealukuinen tai ylipäänsä epäkiinnostava.

Opinnäytetyöni aiheena onkin rakentaa laatukriteeristö kriittisen asiajutun *ammattimaiselle ja lukijaystävälliselle* toteutukselle. Rakennan kriteeristön kirjallisuuden sekä omien ajatusteni ja kokemusteni pohjalta. Tavoitteeni on osoittaa, että asiajuttu voi olla yhtä aikaa ammattimainen, mutta silti puhutteleva ja rohkeasti kriittinen. Hyödynnän kriteeristöä analysoimalla sen avulla kolmea esimerkkijuttua. Analyysissä pyrin tunnistamaan millainen kriittinen ja puhutteleva pyrkivä argumentaatio toimii asiajutun eduksi ja millainen kääntyy sitä vastaan. Kaikki esimerkit ovat itse tekemiäni kriittisiä asiajuttuja, jotka on julkaistu *Vastarinnan Kiiski* -lehdessä opiskeluvuosieni (2008–2011) aikana. Nämä teokset muodostavat samalla myös opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden eli produktin. Vaikka opinnäytetyössä olisikin mukava esittää vain omaa parasta osaamistaan, valitsin silti mukaan enemmän epäonnistuneita kuin onnistuneita tuotoksia. Siten produktini tarjoaa opettavaisia esimerkkejä muille kriittisyydestä kiinnostuneille toimittajille – ja kuten vanha sanonta kuuluu, virheistään ihminen oppii aina eniten. Pitkällä

tähtämellä opinnäytetyöni onkin tarkoitus toimia ammatillisena ohjenuorana erityisesti itselleni.

Kriittisen asiajutun tekeminen ammattimaisesti ja lukijaystävällisesti on taito, joka jokaisen journalistin tulisi mielestäni oppia hallitsemaan. Sillä vaikka mediaa kutsutaankin leikkisästi ”vallan vahtikoiraksi”, kriittisyys ei ole journalismissa itsestäänselvyys. Tiedotusvälineet ovat riippuvaisia mainostajien, lukijoiden ja konsernin omistajien tarjoamasta rahoituksesta, minkä vuoksi päätoimittajien on tarkkaan mietittävä, millaisia asioita lehdessä uskalletaan kritisoida ja kuinka suoraan. Tutkivatkin asiajutut, jotka usein tehdään kriittisistä lähtökohdista, toteutetaan yleensä mahdollisimman neutraaliin sävyyn ja kritiikkiä uskalletaan esittää vain haastateltavien suulla – toimitus ei mielellään ota kantaa mihinkään. Monet perustelevat tätä toimintaa puolueettomuuden ihanteella, mutta kuten esimerkiksi Tom Lundberg (2001, 28) ja Tuomo Mörä (1996, 112) ovat todenneet, objektiivisuuskin on lopulta vain journalistinen strategia, jolla pyritään vakuuttamaan ja vaikuttamaan lukijaan. Oma mielipiteeni on, ettei toimittaja ole yhtään sen objektiivisempi, jos hän jättää jotakin vihjailevasti ilmaan leijumaan, kuin jos hän ilmaisee sen suoraan. Mielestäni suoraan sanominen on jopa reilumpaa lukijaa kohtaan – puhumattakaan mielenkiintoisuudesta. Tässä opinnäytetyössä kyseenalaistankin toimittajan roolin pelkkänä passiivisena tiedonvälittäjänä ja esitän, että mekin saamme olla tuntevia ja tulkitsevia ihmisiä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

2.1 Journalismi, journalistien itsesääntely ja totuudellisuuden ihanne

Journalismille on monia määritelmiä. Ehkä yksinkertaisin tapa kuvata journalismia on lähestyä sitä sen tehtävien kautta: journalismin tehtävänä on välittää ihmisille tietoa ja ylläpitää julkista keskustelua. Mahdollisuus julkiseen keskusteluun nähdään yleisesti ottaen demokratian edellytyksenä, mikä antaa journalismille erityisen aseman yhteiskunnassa. Sitä pidetään eduskunnan, tuomioistuinten ja hallituksen ohella neljäntenä valtiomahtina, joka tarkkailee yhteiskunnan mekanismeja ja tiedottaa kansalaisille, jos jotakin väärää tapahtuu. Journalismin tarkoitus on olla ensisijaisesti tavallisten ihmisten, ei vallankäyttäjien palveluksessa. Toimittajilla tai kustantajilla ei saa olla yhteiskunnalliseen vaikuttajiin sellaisia riippuvuussuhteita, jonka vaalimisesta seuraa kansanvallan kannalta olennaisten tosiasioiden pimittämistä yleisöltä. (Kuutti 1995, 42; Kunelius 2000; Mäntylä 2008, 9-12; Knus-Galán 2010.)

Suomen laissa lehdistön sananvapautta on pyritty rajoittamaan mahdollisimman vähän. Myös tiedotusvälineiden on kuitenkin mahdollista käyttää valtaansa väärin ja niiden toimintaa on siksi syytä pitää silmällä. Jos väärinkäytöksiä ilmenee, sallivaa sananvapauslakia voidaan tarvittaessa tiukentaa. Ylläpitääkseen alan itsemääräämisoikeutta, toimittajat ja kustantajat ovatkin oma-aloitteisesti järjestäytyneet ja asettaneet tarkempia eettisiä säädöksiä sille, mikä on hyvää ja mikä huonoa journalismia. Tällaista toimintaa kutsutaan itsesääntelyksi. Tärkein tiedotusvälineiden itsesääntelyä valvova elin on Julkisen sanan neuvosto. Julkisen sanan neuvosto tarkkailee, että sen laatimia journalistin ohjeita noudatetaan. Journalistin ohjeet muodostuvat 35 pykälästä, joilla ohjeistetaan toimittajien arkipäiväistä työskentelyä. Itsesääntely ei olekaan pelkästään päätoimittajien työtä, vaan jokainen journalisti vastaa oman toimintansa eettisyydestä. Tärkeä osa toimittajan itsesääntelyä on hyvien journalististen tapojen taitamisen ohella myös tietoisuus hänen omista asenteistaan ja motiiveistaan. (Mäntylä 2008, 37 - 48; Tiilikka 2008, 17; Julkisen sanan neuvosto 2011.)

Yksi journalismin korkeimmalle arvostetuista eettisistä periaatteista on pyrkimys totuudellisuuteen. Totuudellisuudella on kuitenkin olemassa kaksi puolta: *objektiivinen* ja *subjektiivinen*. Objektiivisina totuuksina voidaan pitää asioita, jotka eivät ole riippuvaisia ihmisen kokemuksesta. Objektiivinen totuus on esimerkiksi se, että lämpötila ulkona

on +20 astetta. Subjektiivinen totuus samasta asiasta menee syvemmälle, kokemuksen tasolle. Esimerkiksi minusta itsestäni saattaa tuntua, että +20 on mukavan lämmintä, mutta sinä saatatkin palella, koska olet pukeutunut pelkkään t-paitaan. Journalismissa uskottavuutta pyritään rakentamaan nimenomaan objektiivisilla totuuksilla. Ihanne perustuu ajatukseen, että ihmisellä täytyy olla mahdollisuus vastaanottaa vääristelemättömiä tietoja yhteiskunnasta ilman ulkopuolisen vaikuttamisen vaaraa. (Miettinen & Kalliomäki & Suominen 1976, 30.)

Koska opinnäytetyöni käsittelee kriittistä eli kantaa ottavaa asiajournalismia, se pakostakin ravistelee objektiivisen tiedonvälityksen ihannetta – kumpuaahan kriittisyys väistämättä subjektiivisesta kokemuksesta, että jokin asia on huonolla tolalla. Tavoitteeni on kuitenkin osoittaa, että totuudellisuus ja kriittisyys eivät sulje toisiaan pois. Muun muassa Tom Lundbergin (2001, 26) mukaan toimittajan kannattaa työssään muistuttaa itseään siitä, ettei täysin objektiivista lähestymistapaa ole olemassakaan, vaan asiaa katsotaan aina jostakin näkökulmasta. Ei siis ole vaarallista, vaikka toimittajan tulkinnat ja kriittinen ajattelu välittyisivät tekstistä – kunhan toimittaja kykenee käsittelemään aiheensa oikeudenmukaisesti ja nojaa tulkinnoissaan mielipiteiden sijasta tosiasioihin.

2.2 Kriittisyys ja journalismikritiikki

Sanakirjamääritelmien mukaan kriittisyys tarkoittaa pääasiassa arvostelua ja arviointia, mutta myös harkintaa, tarkkuutta ja tutkimista. Kriittisyyden käsitteen taustalla on kuitenkin huomattavissa myös negatiivista kaikua (Luostarinen 1996, 15). Tämä ilmeni esimerkiksi selitteistä, joita verkkosanakirja sen yhteyteen tarjosi. Sovellus mielsi kriittisyyden muun muassa *pessimistisyydeksi* sekä tarjosi sen pääselitesanalle *arvostelulle* selitykseksi sävyllään varsin kielteisiä verbejä kuten *moittia*, *haukkua*, *parjata* ja *leimata*. (Sivistyssanasto 2002, 55; Sivistyssanakirja 2011.) Kritiikki voi tarkoittaa sananmukaisesti jonkin suorituksen tai teon arvostelua. Esimerkiksi monilla sanomalehdillä on omat taidekriittikkonsa, jotka kirjoittavat arvosteluita taidenäyttelyistä. Tämä ei kuitenkaan liity opinnäytetyöni aiheeseen.

Kriittisyyden käsitteen monitulkintaisuuden vuoksi on aiheellista selvittää, mitä itse ymmärrän kriittisyydellä tässä opinnäytetyössä. Minulle kriittisyys tarkoittaa kaksivaiheista prosessia. *Vaihe yksi* on tietojen maltillista arviointia ja vertailua, toimittajan te-

kemää loogista päättelyä ja tulkintaa. Looginen päättely ja tulkinta tarjoavat tosin usein enemmän todennäköisyyksiä kuin varmuuksia, mikä on tärkeää pitää mielessä, kun niitä hyödyntää journalistisessa työssä (Hakala & Kopperi & Nissinen 2002, 86 - 87). *Vaiheessa kaksi* puolestaan tapahtuu ajatustyön pohjalta mahdollisesti tehtävä ”asioiden tarkoituksenmukaisuuden kyseenalaistaminen”. Äskeinen käsittehirviö lainausmerkeissä varmasti parhaiten avautuu lukijalle seuraavien kysymysten muodossa: Onko vallitseva asiantila oikein – ja jos ei ole, niin mikä siinä on vikana? Miten tähän on päädytty ja miten tilannetta voitaisiin kehittää parempaan suuntaan? Kriittisyyden tavoite ei koskaan tule olla yleinen negatiivisuus, vaan myönteisen muutospaineen luominen, kehitys.

Kriittisessä ajattelussa päädytään väkisin arvostelemaan joidenkin tahojen toimintaa. Se ei ole väärin. Arvostelunvapaus on turvattu rikoslain 24 luvun, yhdeksännen pykälän toisessa momentissa ja se antaa luvan kritisoida toisen ihmisen menettelyä politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa tai jossakin näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa. Arvostelu ei kuitenkaan saa selvästi ylittää sellaista hyvän maun rajaa, mitä pidetään yleisesti tunnustettuna. (Tiilikka 2008, 248.)

Journalismikritiikillä puolestaan tarkoitan journalismin arviointia ja sen kehittämiseen tähtävää ajattelua. Journalismikritiikki ei ole oma käsitteeni, vaan sillä on pitkät perinteet journalistiikkaan liittyvässä kirjallisuudessa. Yksi 2000-luvun keskeisimpiä journalismikritiikin aiheita on ollut journalismin kaupallistuminen. Massiivisten, voittoa tavoittelevien mediayhtiöiden myötä journalismista uhkaa tulla vain yksi teollisuuden alamuuden joukossa. Alan ammattilaiset ja journalismin tutkijat pelkäävät, että journalismi on taantumassa yhä enemmän lukijoita kosiskelevaksi ja rahoittajiaan mieliteleväksi, viihteellisyyteen satsaavaksi voitontavoitteluksi, josta kaikki kriittisyys katoaa. (Valkonen 2003, 86 - 87; Väliverronen 2009, 13; Metso 2011.) Toisaalta myös eriäviä mielipiteitä on esitetty. Tutkivan journalismin yhdistyksen puheenjohtaja Minna Knus-Galán (2010) on sitä mieltä, että aiempaa tutkivampi ja kriittisempi asenne on viime vuosina nostanut päätään toimittajien keskuudessa.

Taloudellisen riippuvaisuuden asettamat rajoitteet ovat journalismille ilmeinen haitta. Ihanteellista olisi, jos päätoimittajat murtautuisivat liikemaailman pakkopaidasta ja aktiivisesti kannustaisivat rivitoimittajia ajattelemaan itsenäisesti ja tarttumaan kaikenlaisiin aiheisiin kriittisellä otteella – vaivaamatta päätään sillä, ärsyttääkö se mainostajia, lukijoita tai lehtikonsernin omistajia. (Valkonen 2003, 37 - 41; Mäntylä 2008, 56.)

2.3 Kriittinen journalismi ja asiajuttu

Kaikki journalismi ei ole kriittistä eikä sen tarvitsekaan olla. Henkilökuvat, erilaiset human interest -jutut, tapahtumabuffit ja pelkkään nopeaan tiedonvälittämiseen keskittyvät uutisraportit rajautuvatkin tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Sen sijaan kriittisyyteen on tarvetta sellaisissa journalismissa, jossa tutkitaan asioita, jotka koetaan kiusalliseksi tai jotka jostakin muusta syystä halutaan pitää poissa julkisesta keskustelusta. Jos johonkin yleisesti ja inhimillisesti merkittävään asiaan liittyy muutoksen tarve, kriittinen journalismi voi olla se, joka painostaa vallanpitäjiä epäkohdan korjaamiseen. (Kuutti 2002, 22 - 23).

Tässä opinnäytetyössä katson kriittisen journalismin jakautuvan kahteen rinnakkaiseen kategoriaan, subjektiiviseen ja objektiiviseen. Subjektiivista eli omakohtaista ja puolueellista kriittistä journalismia edustavat kolumnit ja pakinat, joissa kirjoittaja ottaa henkilökohtaisesti kantaa asioihin (Suhola & Turunen & Varis 2005, 113 - 116). Objektiivista kriittistä journalismia puolestaan edustavat perinteisen toteutustavan *asiajutut*, joissa kriittisyys tulee esiin vain toimittajan hankkimien faktojen ja lausuntojen kautta. Havainnollistan tätä jakoa subjektiiviseen ja objektiiviseen vielä itse tekemälläni kaavilla.

Kuvio 1. Kriittisen journalismin kahtiajako

Keskityn opinnäytetyössäni objektiivisen kriittisyyden edustamiin asiajuttuihin, koska niissä käytettävä työprosessi ja esitystapa ovat journalistisesti uskottavampia. Uskon kuitenkin, että myös subjektiivista kriittisyyttä käyttävistä juttutyypeistä kuten kolum-

neista olisi lainattavissa elementtejä, jotka elävöittäisivät perinteistä asiajutun kaavaa. Tähän asiaan menen kuitenkin syvemmälle vasta luvussa kolme: ”Laatukriteerit kriittiselle asiajutulle”. Sitä ennen on tärkeää käydä hieman tarkemmin läpi se, millaista objektiivisella tavalla kriittinen asiajournalismi oikeastaan on ja miten se eroaa tavallisesta uutisjournalismista.

Malliesimerkki objektiivisesti kriittisestä asiajournalismista on tutkiva journalismi. Se pyrkii kritisoimaan yhteiskunnallisia epäkohtia, mutta ei mielipiteitä esittämällä ja moralisoimalla, vaan asioiden huolellisen tutkimisen kautta. Tutkivan journalismin käsitettä on kritisoitu jonkin verran sen yleisluontoisuudesta ja vaikeasti paikannettavuudesta. Heikki Kuutin toteuttamassa tutkimuksessa useat toimittajat huomauttivat, että periaatteessa kaikki journalismi vaatii jonkin asteista tutkimista, joten miksi tutkiva journalismi silloin pitäisi asettaa omaksi lajikseen. (Kuutti 1995, 37.) Itse ymmärrän tutkivan journalismin kuitenkin olevan yläkäsite *asiajutulle* siinä missä ajankohtaisjournalismi on yläkäsite *uutiselle*.

Tutkivaa journalismia hyödyntävien asiajuttujen ja tavallisen uutisraporttien suurin ero on, että siinä missä uutisjournalismi keskittyy vastaamaan peruskysymyksiin, kuten mitä, missä, milloin, miksi, missä ja kuka, tutkiva asiajuttu keskittyy ilmiöön huomattavasti laajemmassa viitekehyksessä, syitä ja seurauksia myöten. Toimittaja käyttää paljon aikaa monipuolisten lähteiden hankintaan: hän etsii tietoa epätavallisista lähteistä ja toisinaan myös epätavallisilla keinoilla. Tutkivan työskentelyn tunnusmerkki onkin tavallisia uutisia huomattavasti hitaampi työskentelytahti ja suurempi merkkimäärä. Lisäksi, uutistuotannosta poiketen, tutkivat asiajutut käsittelevät ajankohtaisten asioiden ohella myös ajattomia aiheita ja kyseenalaistavat itsestäänselvyyksiä joihin ei tavallisesti kiinnitetä huomiota. Tutkivassa asiajutussa toimittajan rooli on olla itsenäinen ja luova tapahtumien tulkitsija, ei pelkkä passiivinen tiedonvälittäjä. Ennen kaikkea tutkiva journalisti on pienen ihmisen puolella, eikä tyydy vallanpitäjien esittämään näkökulmaan. (Kuutti 1995, 63; 2002, 28 - 31; Mediakasvatuskeskus Metka 2011). Silti myös tutkivat asiajutut esitetään usein uutisten tavoin argumentaatioltaan neutraaleina ja pyrkivät kriittisistä lähtökohdistaan huolimatta välttämään liian suoraa kantaa ottavuutta. Näin pyritään välttämään konflikteja sellaisten tahojen kanssa, joilta lehti saa rahoituksensa. Tässä näkisin parantamisen varaa. Rohkeampi kantaaottavuus myös asijutuissa lisäisi lukijoiden mielenkiintoa ja toisi tutkimukselle lisää vaikuttavuutta.

2.4 Omakustannelehti Vastarinnan Kiiski

Perustin Kiiski-lehden ensimmäisenä opiskeluvuoteni Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa alkutalvella 2009 ja toimin sen päätoimittajana aina loppukevääseen 2011 asti. Lehti ilmestyi sekä vaatimattomana paperiversiona että myös näköislehtenä Internetissä. Lehdellä ei ollut ulkopuolisia rahoittajia ja toimituksen ainoa vakituinen jäsen olin minä. Olisi toki saattanut olla mahdollista pyytää koululta rahoitusta tai muuta apua, mutta päätoimittajana halusin varmistaa, ettei etujen vastaanottamisen kautta pääsisi syntymään sellaista riippuvuussuhdetta, joka jossain vaiheessa voisi estää lehteä ottamasta kantaa kouluun liittyviin asioihin. Jo ensimmäisistä suunnitelmista alkaen oli selvää, että lehden tärkein funktio tulisi olemaan julkisen keskustelun rakentaminen ja kaupallisista intresseistä vapaa, rohkea kriittisyys. Halusin, että alueen opiskelijoilla olisi oma kanavansa, jonka kautta ottaa kantaa mihin tahansa yleisesti merkittävään asiaan. Kiiski edustaakin niin sanottua vastustusjournalismin suuntausta, joka pyrkii asettumaan yhteiskunnallisen vallankäytön haastajaksi (Kuutti 1994, 101). Yhtä paljon Kiiskessä on kuitenkin myös pehmeämpiä, kansalaisjournalistisia piirteitä, jotka Joyce Nipin (2006, 214) mukaan ovat kiteyttävissä kolmeen tavoitteeseen: saada yhteys tiettyyn yhteisöön, innostaa yksilöitä toimimaan osana kyseistä yhteisöä ja auttaa yhteisöä ratkaisemaan sen ongelmia.

Kaksi ja puoli vuotta kestänyt urakkani Vastarinnan Kiisken päätoimittajana muodostaa tämän opinnäytetyön toiminnallisen osuuden. Varsinaisen teososan eli produktin olen rajannut käsittämään kolme Kiisken tekemääni kriittistä asiajuttua, joita aion analysoida seuraavassa pääluvussa esittämieni laadukriteereiden avulla. Valitsemani jutut ilmestyivät Kiisken ”selvityssivulla” lehden loppupäässä. Aloittaessani Kiisken teon tavoitteenani oli, että jokaisessa lehdessä ilmestyisi laadukas, kriittinen asiajuttu. Tavoitteeni jäi toteutumatta. Selvityssivu kyllä säilyi lehdessä aina oman päätoimittajakauteni loppuun asti, mutta lupaavan alun jälkeen sillä ilmestyneiden asiajuttujen taso alkoi laskea. Selitys on yksinkertainen. Toisena ja kolmantena opiskeluvuonna minulla ei enää ollut saman verran vapaa-aikaa Kiiski-lehden tekoon kuin ensimmäisenä vuonna oli ollut. Väsyin ja motivaationi laski, kun tein yhtä aikaa kahta työtä. Tietystikään tällaista laadun heikkenemistä ei olisi päässyt tapahtumaan, jos olisin asettanut Kiiski-lehden opintojeni edelle. Sitä en kuitenkaan ymmärrettävistä syistä voinut tehdä.

3 LAATUKRITEERIT KRIITTISELLE ASIAJUTULLE

Tässä pääluvussa hahmottelen kriteerit eli ominaisuudet, jotka kriittinen asiajuttu tarvitsee ollakseen sekä ammattimainen että lukijaystävällinen. Tavoitteenani on objektiivisen ja subjektiivisen journalismin parhaiden ominaisuuksien yhdistäminen toisiinsa, niin että ne palvelevat kriittistä asiajuttua parhaalla mahdollisella tavalla. Esittelen subjektiiviset ja objektiiviset ominaisuudet omina alalukuinaan, mutta yhdistän ne jälkimmäisen alaluvun lopussa kokoamalla niistä luettelon ranskalaisilla viivoilla.

3.1 Objektiiviset ominaisuudet

Heikki Kuutin mukaan vakuuttava asiajuttu on *yksityiskohtainen, perusteltu ja looginen*. Ensimmäiseksi mainittu *yksityiskohtaisuus* edellyttää huolellista ja laajaa tutkimustyötä ja monipuolisia haastateltavia. Se ei kuitenkaan tarkoita, että itse jutun tulisi olla mahdollisimman seikkaperäinen selonteko kaikesta hankitusta tutkimustiedosta. Sen sijaan Kuutti painottaa tiedon seulonnan tärkeyttä: kaikkea mitä tiedetään, ei tarvitse kirjoittaa juttuun, mutta se mikä on olennaista, eritellään yksityiskohtaisesti. Yksityiskohtien antaminen on tärkeää myös siksi, että ne auttavat lukijaa hahmottamaan kokonaisuutta syvemmin ja punnitsemaan sitä itsekkin kriittisesti. (Kuutti 2002, 176 - 179.) Tämä on mielekästä, koska journalismin tehtävä ei ole toimia ongelmanratkaisijana, vaan tarjota yhteisölle mahdollisuus tulla tietoiseksi omista ongelmistaan ja ratkaista ne itse (Glasser 1999, 8).

Toiseksi mainittu ominaisuus *perusteltu* merkitsee, että asiajutun esittämien argumentaatioiden on perustuttava toimittajan tekemään tutkimukseen. Toimittaja voi pilata vaivalla rakennetun jutun uskottavuuden, jos hän esittää siinä sellaisia ajatuksia ja tulkintoja, joiden tueksi hänellä ei ole todisteita tai järjellistä perustelua. Käypää näyttöä ovat erilaiset dokumenttilähteet, henkilölähteet ja toimittajan itse tekemä journalistinen havainnointi tilanteissa. Viimeiseksi mainittu *loogisuus* tarkoittaa, että asiajutun tulee edetä järjevästi ja lisätä kappale kappaleelta lukijan ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä. Vaikka mukana olisikin numeraalista tietoa tai kapulakielisiä lähteitä, ne on tarjottava tiiviissä ja yksinkertaisessa muodossa. (Kuutti 1995, 78 - 84; 2002, 178.)

3.2 Subjektiiviset ominaisuudet

Kuutin esittämät kriteerit ovat välttämättömiä asiajutun vakuuttavuuden kannalta, mutta itse näen asiajutulla muitakin kuin lukijan vakuuttamiseen tähtäviä tavoitteita. Ennen vakuuttamista lukijan huomio ja mielenkiinto on ylipäättänsä saavutettava. Jatkaisinkin listaa vielä kolmella ominaisuudella: *helposti lähestyttävyyys*, *viihdyttävyyys* ja *puhuttelevuus*. Koska nämä ovat nimenomaan omia kriteereitani, käsittelem niitä hieman laajemmin kuin Kuutin esittämiä.

Ensiksi mainittu *helposti lähestyttävyyys* on asia, joka jätetään usein liian vähälle huomiolle. Mitä hyötyä on kaikesta vakuuttamisen eteen nähdystä vaivasta, jos lukija toteaa jo pelkästään juttua silmäillessään, että se on hänelle ihan liian kova pala purtavaksi – jopa niin vakuuttava, että pelottaa lukijan tiehensä. Asiajutun on oltava kaikille helposti lähestyttävä eikä vain tietyn kohderyhmän houkuttelemista silmälläpitäen kirjoitettu. Usein ongelmana on, että toimittajat tekevät juttuja toisilleen tai muulle pienelle erityisryhmälle, mutta eivät tavallisille kansalaisille (Suhola ym. 2005, 28). Suuren yleisön saavuttaminen vaatisi asiajournalismin laskeutumista alas norsunluutornistaan ja sen esitystavan kehittämistä nykyistä useampia lukijoita motivoivaan suuntaan. Tekstielementit kuten otsikot, ingressi ja tekstistä irralleen nostetut sitaatit eivät saa olla liian hienostelevia ja vaikeatajuisia. Myös jutun pituuden tulisi olla sellainen, ettei lukemisen aloittaminen tunnu valtavalta urakalta, vaan mielekkäältä haasteelta. Noin 3000 - 5000 merkkiä on sopiva pituus asiajutulle. Myös mielenkiintoisilla kuvilla ja selkeillä, ymmärrettävillä grafiikoilla on merkittävä rooli lukijan houkuttelemisessa.

Moni asiajournalismin laatua vartioiva toimittaja värähtää inhosta, kun esitän sille tärkeäksi ominaisuudeksi *viihdyttävyyttä*. Mielestäni lukijan viihtyminen tekstin parissa on kuitenkin todella tärkeää. Viihdyttävyydellä tarkoitan, että myös asiajournalistisen tekstin tulisi olla elävää ja koukuttavaa, pitää lukijaa otteessaan. Lori Robertson (1999, 35) nostaa artikkelissaan esille journalistiseen kirjoittamiseen liittyvän ristiriidan, jonka kanssa toimittajat joutuvat painimaan, kun heiltä vaaditaan yhtä aikaa viihdyttävyyttä ja särmää, toisaalta asiallisuutta ja luotettavuutta. Itse uskon, että asiajuttu voi olla yhtä aikaa asiallinen ja viihdyttävä, ilman että siitä tarvitsee tulla ylitsepääsemätön journalistinen ongelma. Myös osa alan asiantuntijoista on ilmaissut saman kirjoituksissaan. Esimerkiksi Pertti Hemánus (1995, 37) tuomitsee näkemyksen, jonka mukaan toimittajan ammattirooliin liitettävä luotettavuuden ihanne toteutuu parhaiten silloin, kun teksti on

mahdollisimman persoonatonta ja tylsää. Viihdyttävä ja ammattimainen asiajuttu syntyy, kun toimittaja ammentaa luovuutta hankkimastaan materiaalista, keskittyy argumentoimaan aihetta mielenkiintoisesti ja omaperäisesti tietojensa pohjalta (Robertson 1999, 36).

Kolmas tärkeä asiajutun ominaisuus on *puhuttelevuus*. Lukijan puhuttelemisella tarkoitetaan argumentointia, jossa on hienotunteinen, mutta havaittava kriittinen sävy. Kriittinen argumentaatio täytyy kuitenkin toteuttaa siten, että siitä voi journalistin ohjeiden 11 pykälän mukaisesti erottaa faktat mielipiteistä (Julkisen sanan neuvosto 2011). Myös kriittisyyden tavoite on tärkeä pitää mielessä: epäkohtia arvostellessaan toimittajan tulee perustella väitteensä totuudenmukaisesti ja keskittyä luomaan myönteistä muutospainetta, ei yleistä negatiivisuutta.

Moni tuomitsee puhuttelevuuden johdatteluna. Alan kirjallisuudessa toistuu teesi, jonka mukaan journalismin tehtävä on vain välittää tietoa, ja että asioiden moraalisuuden ja järjellisuuden arvioiminen pitäisi jättää lukijan omalle vastuulle. Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että asiajuttujen umpineutraali tyyli voi olla nimenomaan lukijan ajattelua pyssyttävä tekijä. Valmiiksi pureskeltu, toteava esitystapa lyö asiat lukkoon lukijan nenän edessä: ”Asia on nyt näin, minkäs sille voi.” Lukija ei ole typerä, mutta hän luottaa toimittajan arvostelukykyyn, joten mikäli toimittaja ei ota kantaa jutun käsittelemisiin tapahtumiin tai asiantilaan, ei lukijakaan välttämättä huomaa sitä tehdä. Kriittisen sävyn näkyminen asiajutun argumentaatiossa antaa lukijalle itsevarmuutta ajatella kriittisesti. Tästä voidaan puhua myös näkemyksellisyyden lisäämisenä (Kuutti 1995, 46). Näkemyksellisyys ei ole uhka journalismin totuudellisuudelle – päinvastoin, mitä enemmän toimittaja tuo juttuun näkemyksellisyyttä, sitä enemmän hänen vastuunsa esitettävien tietojen oikeellisuudesta kasvaa. Tuomo Mörä (1996, 113) käyttää tästä ilmiöstä nimitystä todistustaakka. Jos toimittaja ei halua menettää kasvojaan, hänen tulee esittää vain sellaisia näkemyksiä, jotka hän pystyy uskottavasti perustelemaan. Subjektiivisuuden lisääntyessä lisääntyy siis myös tarve objektiiviseen harkintaan.

Ennen siirtymistä varsinaisiin asiajuttujen analyysihin, esitän vielä laatukriteerini kokonaisuudessaan (lisäsin jokaisen kriteerin yhteyteen myös tarkentavan määreen):

- **Yksityiskohtainen** / monipuolinen
- **Looginen** / järkevästi etenevä

- **Perusteltu** / totuudellinen, oikeudenmukainen
- **Helposti lähestyttävä** / epäbyrokraattinen
- **Viihdyttävä** / eloisa, koukuttava
- **Puhutteleva** / ajatuksia herättävä

4 ESIMERKKI 1 – TOIMITTAJA HALLITSEE ITSENSÄ JA AIHEENSA

4.1 Katsaus työprosessiin

Ensimmäinen kriittinen asiajuttu, jota analysoin, käsittelee Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun lukihäiriöavun laatua. Juttu ilmestyi Vastarinnan Kiiskessä maaliskuun 2009 numerossa. Suosittelen, että tämän opinnäytetyöni lukija tutustuu kyseiseen juttuun ennen kuin lukee työtäni pidemmälle. Juttu löytyy opinnäytetyöni lopusta (Liite 1).

Ajatus tutkia lukihäiriöisten opiskelijoiden asemaa KTAMK:n kulttuurialalla tuli tuttavapiirini kautta. Tiesin useammankin opiskelijan, jotka kärvistelivät ongelman kanssa ilman apua. En tiennyt, johtuiko hankala tilanne oppilaitoksen laiminlyönnistä vai siitä, että opiskelijat eivät olleet edes yrittäneet hakea apua, sillä monet kokevat lukihäiriön noloksi ja salailevat sitä. Ajattelin, että tekemällä aiheesta jutun Kiiskeen, voisin hieman ravistella molempia osapuolia: herätellä oppilaitosta muistamaan vastuunsa sekä muistuttaa opiskelijoita oma-aloitteisuuden tärkeydestä ja madaltaa kynnystä hakea ongelmaan apua.

Etsin asiantietoa Internetistä, lääketieteellisiltä sivuilta. Käytännön kokemuksia lukihäiriön kanssa elämisestä ammensin keskustelufoorumeilta ja tuttaviltani. Asiantuntijaläheteiksi valitsin KTAMK:n kulttuurialan äidinkielen opettajan Jouko Uusitalon sekä erityisopettaja Hannele Pietiläisen, koska heillä oli suora yhteys käsittelemääni asiaan. Uusitalo suorittaa oppilaiden lukitestauksen ja Pietiläinen vastaa erityisavun suunnittelusta ja toteutuksesta, mikäli sille on tarvetta. Luonnollisesti tarvitsin juttuun myös lukihäiriöisen opiskelijan näkökulman. Sitä ei ollut helppoa saada. Päädyin lopulta laittamaan sähköpostitse avoimen haastattelupyynnön kaikille kulttuurialan opiskelijoille. Yksi opiskelija suostui. Hän halusi kuitenkin esiintyä jutussa nimimerkillä Sissi, mikä sopi minulle. Koska lukihäiriö yleisesti koetaan kiusalliseksi ongelmaksi, ei anonyymisuus mielestäni vähentänyt haastateltavan antamien tietojen arvoa, vaan pikemminkin alleviivasi asian vaikeutta. Myöskään journalistiselta kannalta tämä ei ollut ongelma, sillä journalistin ohjeiden 14 pykälän mukaan toimittajalla on oikeus pitää tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyys salassa, jos lähteen kanssa on sillä tavalla sovittu (Julaisen sanan neuvosto 2011).

4.2 Muotoseikat tarkastelussa

Kun puhun muotoseikoista, tarkoitan juttuun sisältyviä eri typografioita, kuten pääotsikkoa, väliotsikoita, ingressiä, kuvatekstejä sekä tekstistä esiin nostettuja sitaatteja eli nostoja. Leipäteksti on tietysti myös osa muotoa, mutta sitä käsittelen omana alalukunaan. Lehtijutun muotoon liittyviä asioita ovat myös mahdolliset kainalojutut sekä visuaaliset elementit kuten kuvat ja havainnollistavat grafiikat. (Toivanen 2011.) Lukihäiriötä käsittelevä asiajuttuni on pituudeltaan noin 3500 merkkiä eikä sivulla ole sen lisäksi kuvia tai kainalojuttuja.

Hyvä **pääotsikko** herättää lukijan kiinnostuksen. Parhaimmillaan se on nokkela, ytimekäs ja sointuu mieleenpainuvasti, mutta tärkeintä on, että sillä on vahva ja perusteltu yhteys sisältöön. (Suhola ym. 2005, 130). Oma otsikkoni kuuluu: ”Moni asia kaippaa vielä kehittämistä KTAMK:n lukihäiriöavussa”. Se on mielestäni kohtalainen, tosin aivan liian pitkä. Jos otsikkoa tarkastellaan edellisessä pääluvussa hahmottelemieni laatukriteereiden valossa, se on kyllä perusteltu ja looginen, mutta ei järin yksityiskohtainen. Pelkän otsikon perusteella juttu jää lukijalle etäiseksi eikä anna helposti lähestyttävää tai viihdyttävää vaikutelmaa. Toisaalta otsikon välittämä kriittinen lähtökohta puhuttelee lukijaa. Otsikko olisi tosin voinut olla kriittisyydessään vieläkin ytimekkäämpi ja yksityiskohtaisempi.

Jäykähköä otsikkoa keventää ja täydentää valitsemani puhekielinen **nosto**, joka on selkeästi ja isosti näkyvillä otsikon alla, leipätekstin yläpuolella. Nostossa äänessä on nimimerkillä Sissi esiintyvä opiskelija. Tämä toteaa: ”Ei kukaan oo sanonu, et olis mahdollisuus vaikka oikeesti tukiopetukseen. Kavereiden kans mä olen noita mun tekstejä viilannut.” Noston valinta on mielestäni osunut nappiin, sillä toisin kuin byrokraattinen otsikko, se puhuttelee lukijaa ja antaa hänelle mahdollisuuden samaistua niihin opiskelijoihin, jotka apua tarvitsisivat. Lukijasta tuntuu, että Sissi on kokenut vääryyttä, koska hänelle ei ole kerrottu, että opettajien velvollisuus olisi auttaa häntä. Lisää sympatiaa syntyy siitä, että Sissi paljastaa näyttäneensä tekstejä kavereilleen saadakseen niistä mahdollisimman hyviä. Tunteiden herättäminen on tärkeää, koska se lisää lukijan motivaatiota lukea juttu loppuun asti, ja se saa myös jutun pysymään pidempään lukijan mielessä (Pantti 2009, 201). Valitun noston toinen tärkeä ansio on, että se tarjoaa heti ensimmäisen perustelun otsikon esittämälle väitteelle, että ammattikorkeakoulun luki-

häiriöavussa olisi parantamisen varaa. Nosto täyttää siis kaikki kuusi laatukriteeriä: looginen, perusteltu, yksityiskohtainen, viihdyttävä, puhutteleva ja helposti lähestyttävä.

Väliotsikot jatkavat pääotsikon aloittamaa asiallista linjaa. Niitä on kaikkiaan kolme: ”Tehokkaampaa tiedotusta tarvitaan”, ”Organisointiongelmat aiheuttavat epäluottamusta” ja ”Tukiopetukseen on täysi oikeus”. Väliotsikot ovat onnistuneempia kuin pääotsikko, sillä ne ovat huomattavasti yksityiskohtaisempia. Kokonaisuus kuitenkin toimii, koska jokainen väliotsikko tukee ja keskustelee pääotsikon kanssa. Ne antavat myös keskeistä tietoa leipätekstin sisällöstä ja jäsentävät kokonaisuutta loogisesti, kuten väliotsikon tehtävä on (Suhola ym. 2005, 137). Väliotsikoista viimeinen myös keskustelee noston kanssa todetessaan, että tukiopetus on opiskelijan oikeus. Koen onnistuneeni hyvin tämän asiajutun muotoseikkojen rakentamisessa, sillä yhdessä ne muodostavat kattavan kuvan siitä, mitä leipäteksti sisältää, paljastamatta kuitenkaan kaikkea.

Kuvan puuttuminen jutusta on kirjaimellisesti puute. Esimerkiksi Suhola, Turunen ja Varis (2005, 151 - 152) ovat luonnehtineet kuvittamatonta lehtijuttua ”rujoksi” ja ”muotopuoleksi”. Kuvan tehtävä on välittää tunnetta ja kertoa jotain sellaista, mitä tekstillä ei pystytä kertomaan. Kuvan puuttuminen vaikuttaa heikentävästi erityisesti jutun lähestyttävyyteen. Leipäteksti näyttää pidemmältä kuin se oikeastaan onkaan, kun sitä ei ole kuvituksilla kevennetty. Juttuuni ei tullut kuvaa yksinkertaisesti siitä syystä, että se ei olisi mahtunut mihinkään sivulle ilman dramaattista merkkimäärän karsimista, ja tässä tapauksessa olin sitä mieltä, että tiedon välittäminen oli tärkeämpää kuin helposti lähestyttävyys. Näin jälkikäteen tekisin kuitenkin toisin, sillä moni lukija saattoi jättää jutun lukematta, jolloin tavoitteeni välittää tietoa jäi joka tapauksessa toteutumatta.

4.3 Leipätekstin erittelyä

Juttu alkaa, kun esitän tieteellisiä arvioita lukihäiriön yleisyydestä ja vertaan näitä lukija-oppilaitoksen järjestämien lukiseulontatestien osallistujien määrään. Tämä on yksityiskohtainen ja looginen tapa syventyä aiheeseen, ja esittämieni tietojen valossa todellakin alkaa näyttää siltä, että osallistujien määrä voisi olla liian vähäinen. Aloituksen faktapainotteisuus tekee siitä kuitenkin ikävän raskaan. Sitä olisikin voinut parantaa tuomalla kärkeen ihmisen ja hänen kokemuksensa asiasta – ja siirtyä vasta sen jälkeen kertomaan faktoja. Muun muassa Lundberg (2001, 146) on painottanut lukijan tekstiin

samaistumisen tärkeyttä: jos kirjoittaja saa lukijan samaistumaan juttuun vahvasti jo heti alussa, lukemisen kesken lopettamisen vaaraa ei enää ole. Samaistuminen on viihdyttävää.

Tämän asiajutun leipätekstistä on vaikea löytää eriteltävää, sillä enimmäkseen se täyttää hyvän asiajutun kriteerit. Argumentaatio on yksityiskohtaista, loogista ja perusteltua. Noin puolivälistä juttua löytyy kuitenkin hieman epätavallisempi kohta. Siinä kerron, että uusille opiskelijoille pidetään orientaatioviikolla yhteisten asioiden käsittelyn jälkeen luki-info. Kritisoin tätä järjestelyä toteamalla, että ”harva kuitenkaan haluaa jäädä yksin istumaan, kun valtaosa uusista opiskelukavereista poistuu paikalta”. Joku voisi pitää tällaista tulkintaa toimittajan omana mielipiteenä ja siten asiatekstiin kuulumattomana. Omasta mielestäni tämä on kuitenkin hyvä esimerkki hienotunteisesta, mutta kriittisestä argumentaatiosta eli puhuttelevuudesta. Esittämäni kritiikki on perusteltua ja loogista, sillä kykenen leipätekstissä haastateltavieni kautta todistamaan lukihäiriön kiusallisen luonteen. Luomalla esimerkkitalanteen, välähdyksen todellisuudesta, voin auttaa myös lukijaa ymmärtämään lukihäiriön kanssa kamppailevan opiskelijan arkea (Rainio 1989, 65). Olisin voinut hyödyntää vastaavanlaista argumentointia jutussa enemmänkin.

Toinen kohta, jossa poikkean objektiivisesta linjasta ja esitän oman tulkintani, on Sissin haastattelun yhteydessä. Totean, että ”Sissi pukee hyvin sanoiksi varmasti monen muunkin pelon kertoessaan, että epäröi pyytää apua jo siksikin, ettei halua joutua opettajan silmätikuksi luokassa. Olisi kiusallista, jos opettaja tiedustelisi edistymistä tunnilla muiden kuullen.” Väitteessäni ei ole muuta vikaa kuin sana ”varmasti”, koska periaatteessa en voi asiaa varmasti tietää. ”Todennäköisesti” olisikin ollut ammattimaisempi sanavalinta. Toisaalta suurta vahinkoa ei ole tapahtunut, sillä Sissin ajatukset lukihäiriöstä olivat yhteneväisiä hankkimani taustatiedon kanssa ja hän tuntui kokevan lukihäiriön samalla tavalla kuin huomattavan suuri osa muistakin sen kanssa painiskelevista. Niinpä väitteeni, että se mikä tuntuu kiusallisesta Sissistä, tuntuu todennäköisesti samalta monesta muustakin, ei ole kärjistämistä vaan loogista päättelyä (Korkman & Yrjön-suuri 1998, 449). Se on myös perusteltua, koska se ei pohjaudu mielipiteisiin vaan tosiasioihin (Miettinen 1976, 62).

4.4 Yhteenveto

Tämä asiajuttu edustaa mielekästä tapaa tehdä kriittistä journalismia. Kriittisyydestä huolimatta jutusta ei välity mielikuvaa, että olisin halunnut mustamaalata Kemi-Tornion ammattikorkeakoulua, vaan päällimmäisenä näkyy tavoite parantaa asioita. Toimittajan itsesääntely on onnistunut, enkä ole sortunut jutussa mielensäpahoittajan rooliin, vaan argumentaationi on laatukriteereiden mukaista. Kyseessä on loogisesti etenevä, yksityiskohtainen ja perusteltu asiajuttu, joka pyrkii paitsi esittämään ongelman, myös ymmärtämään sen syitä ja tarjoamaan aineksia sen ratkaisuun. Kriittisyyteni ja tulkintani näkyvät jutussa tarpeeksi puhutellakseen lukijaa, mutta eivät kuitenkaan liikaa, niin että ne pyrkisivät dominoimaan lukijan ajattelua. Tulkinnat eivät myöskään ole mielipiteenomaisia, vaan esitettyjen tosiasioiden perustelemia. Tietoa on hankittu paljon, eri lähteistä, mikä on erityisen tärkeää ammattimaiselle asiajutulle. Jutun ainoat heikot kohdat ovat liian suurpiirteinen pääotsikko sekä tylsä alkua.

5 ESIMERKKI 2 – TOIMITTAJA YRITTÄÄ LIIKAA

5.1 Katsaus työprosessiin

Toinen asiajuttu, jota analysoin, käsittelee opetuksen laatua ja laadunvalvontaa Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kulttuurialalla. Juttu ilmestyi marraskuun 2009 numerossa. Juttuun voi tutustua opinnäytetyöni lopussa (Liite 2).

Alkaessani tehdä juttua olin itse ollut osa kulttuurialan opiskelijayhteisöä jo puolitoista vuotta ja olin hyvin perillä siitä, mitä luokkatoverini sekä ylempien ja alempien vuosikurssien opiskelijat puhuivat keskenään opettajista. Ongelma ei ollut niinkään opettajien ammatillisen tietotaidon puutteessa, vaan siinä, miten jotkut heistä suhtautuivat opetus-tilanteisiin ja oppilaisiin. Kuulemani perusteella oli ilmeistä, että tietyt opettajat herättivät käytöksellään suurimmassa osassa opiskelijoista saman reaktion – mielihahaa, ahdistusta ja jopa pelkoa. Koska negatiivinen kokemus yhdisti useita vuosikursseja, oli se yleisesti merkittävä asia ja niin ollen tärkeää nostaa julkiseen keskusteluun. Tavoitteenani oli myös selvittää opiskelijoille, millaiset mahdollisuudet heillä on vaikuttaa asiaan.

Tiesin jo etukäteen, että opiskelijoiden pääasiallinen vaikuttamiskanava on sähköinen palautejärjestelmä WinhaOpaali. Muiden opiskelijoiden kanssa käymieni keskustelujen perusteella tiesin kuitenkin myös, että Opaalilla on opiskelijoiden keskuudessa huono maine. Järjestelmää pidetään pelkkänä tehottomana muodollisuutena, silmänlumeena. Tätä en kuitenkaan jutussani tuo esille, vaan pyrin enemmänkin hälventämään opiskelijoiden ennakkoluuloja Opaalia kohtaan selvittämällä, miten se oikeastaan toimii. Halusin myös selvittää, kuinka monella kulttuurialan opettajista oikeastaan on täysimääräinen opettajan pätevyys.

Haastattelin juttuuni koulutusohjelmavastaava Eija Rajalin-Ruotsalaista. Opiskelijanäkökulma aiheeseen tulee esille itse kirjoittamani kainalojutun (”Näkökulma”) kautta. Syynä ratkaisuuni oli, että minulla ei ollut aikaa lähteä metsästäämään haastateltavakseni opiskelijaa, joka uskaltaisi sanoa asiat tarpeeksi suoraan tai vaihtoehtoisesti lähteä tekemään aiheesta gallupia. Sitä paitsi on epätodennäköistä, että olisin saanut tuotua opetukseen liittyviä ongelmia esille kovin kattavasti sattumanvaraisista opiskelijoista tehdyillä gallupilla, kun jo pelkkä anonyymien palautteen antaminen WinhaOpaaliinkin

tuntuu olevan useimmille vastenmielistä. Journalistisesti ajatellen ei ole ihanteellista, että toimittaja itse on se joka jutussa avautuu, vaan että hän löytäisi jonkun muun asialle. Silti subjektiivisen, kriittisen näkökulman kirjoittaminen asiajutun yhteyteen on perusteltavissa silloin, kun se tuo mukanaan jotakin sellaista tietoa, jota ilman juttu ei välittäisi asiantilasta yhtä totuudenmukaista kuvaa (Pantti 2009, 202).

5.2 Muotoseikat tarkastelussa

Juttukokonaisuus jakautuu kahteen osaan: ylhäällä on noin 2600 merkkiä pitkä asiajuttu ja sen alapuolella lyhyempi kainalojuttu, toimittajan kuvalla varustettu ”näkökulma”. Kuvia, tai muita leipätekstin ulkopuolisia elementtejä sivulla ei ole.

Jutun **pääotsikossa** ei ole kehumista: ”KTAMK:n opetuksen laatua valvotaan Winha Opaalin avulla”. Se tyytyy toteamaan itsestäänselvyyden ja on sen tähden kaikkea muuta kuin laatuksiteereideni mukainen, puhutteleva ja yksityiskohtainen. Olen todennäköisesti valinnut tällaisen otsikon, koska se välittää asiajutun sisällöstä sen oleellisemman asian, eli että jos opiskelijat haluavat vaikuttaa, heidän pitää mennä WinhaOpaaliin jättämään palautetta opettajille. Toisaalta tämä on melko nurinkurinen lähestymistapa kriittisessä asiajutussa, sillä jos opetuksen laatu ei kerran ole tarpeeksi tasokasta, niin eihän WinhaOpaali silloin täytä tehtäviään. Otsikossa näkyikin vahvasti vallanpitäjän näkökulma ja tavallaan se viestittää, että WinhaOpaalin asemaa laadunvalvontaprosessissa ei voi kyseenalaistaa. Kriittisessä journalismissa pelkkä asioiden selostaminen ei riitä, vaan niitä on uskallettava kyseenalaistaa (Kuutti 2003, 36).

Samaa rataa jatkaa myös ensimmäinen **väliotsikko**, joka toteaa: ”WinhaOpaalin hyödyllisyys riippuu opiskelijoista”. Näin vastuu opetuksen laadunvalvonnasta sysätäänkin suoraan opiskelijoille. Myös toinen väliotsikko ”Pelkät meriitit eivät vielä tee opetuksesta hyvää”, on ammattikorkeakoulun kannalta suosiollinen, sillä se antaa heille ikään kuin synninpäästön siitä, että kaikilla opettajilla ei ole suoritettuna täysimääräisiä opintoja. Lukihäiriöstä kertovaan asiajuttuun verrattuna tämä juttu tuntuu olevan aivan eri maailmasta. Tekstielementit vaikuttavat puolustelevalle ammattikorkeakoulua eikä toimittajan kriittisyyttä ole havaittavissa. Tällaista helposti manipuloitavuutta pidetään melko yleisenä suomalaisessa journalismissa, sillä tiedotusvälineiltä puuttuu rohkeus olla kriittisiä (Heinonen 1996, 95).

Mutta ehkä kyseessä onkin diplomaattinen kikka. Sivun alaosassa paistatteleva Näkökulma-niminen **kainalojuttu** on otsikoitu hyvinkin puhuttelevasti ja viihdyttävästi: ”Jos opettajaan ei voi luottaa, kehen sitten?” Tämä kysymys heittää pallon takaisin ammattikorkeakoululle, vieläpä melkoisella kierteellä. Viittaus opettajan ja oppilaan väliseen luottamussuhteeseen on avoimen kritisoiva. Se antaa ymmärtää, että yhä ammattikorkeakoulussakin opiskelija on opettajan edessä pieni ja avuton kuin ekaluokkalainen alasteella ja että tämän valta-asetelman väärinkäyttäminen on jyrkästi tuomittavaa.

5.3 Leipätekstin erittelyä

Asiajutun leipäteksti, jossa haastatellaan Rajalin-Ruotsalaista, on otsikoiden tavoin argumentaatioltaan varsin nöyrää ja ammattikorkeakoulun kantaa mukailevaa. Referoin Rajalin-Ruotsalaista luottamusta osoittavin verbein kuten ”vakuuttaa”, ”toteaa” ja ”selventää”. Koulutusohjelmavastaavalle ei myöskään aseteta minkäänlaista vastaväittäjää leipätekstissä, vaikka yleensä journalismissa suositaan vastakkainasetteluita. Toimittaja itsekin pysyttelee taustalla eikä hänen ajatuksiaan asiasta voi mitenkään arvata. Tästä syntyy omituinen sosiaalisen tyhjiön vaikutelma, vaikka kyseessä onkin asia, joka koskettaa ainakin 200–300 kulttuurialan opiskelijaa ja opettajaa. Tällainen ”eliittikeskeisyys” on tyyppillistä varsinkin hektisessä uutistystyössä, jossa haastateltavat on löydettävä nopeasti ja vallanpitäjiin saa yhteyden helpoiten (Mörä 1996, 108 - 109). Tällä tavalla toteutettuna kriittinen asiajuttu jää kuitenkin pinnalliseksi ja perusteluiltaan heikoiksi.

Kritiikkittömyyden lisäksi asiajuttua vaivaa myös näkökulmattomuus. Yhden selkeän aiheen sijasta siinä tuntuu olevan kaksi erillistä aihetta peräkkäin: ensimmäinen puolisko käsittelee WinhaOpaalin toimintaa ja toinen opettajien pätevyyden puutteita. Epäloogisuuden vuoksi lukija ei oivalla, mihin toimittaja on pyrkinyt juttua kirjoittaessaan. Epälooginen leipäteksti saa ”arvoisensa” lopun, kun väkinäinen objektiivisuus haihtuu yhtäkkiä savuna ilmaan. Tekstin lopussa koulutusohjelmavastaava Rajalin-Ruotsalainen toteaa, että hyvän opettajan tärkein ominaisuus on kannustaminen, mihin minä toimittajana lisään suorastaan ärsyttävän nöyristelevästi: ”Tästä myös Vastarinnan Kiiski on samaa mieltä.” Tällainen imelä loppukaneetti on todella epäammattimainen tapa päättää asiajuttu. Tarkkasilmäinen lukija voi kuitenkin oivaltaa tämän tyylillisen poikkeaman yrittävän vihjata jotakin – niin kuin se vihjaakin. Heti asiajutun alla olevassa kainaloju-

tussa toimittaja nimittäin paljastaa tietoja, joiden valossa arki kulttuurialalla näyttäytyy huomattavasti vähemmän ruusuisena kuin koulutusohjelmavastaavan kommentti antaa ymmärtää. Vaikuttaisi jopa siltä, että jotkut opettajista eivät ole koskaan kuulleetkaan kannustamisen käsitteestä. Tutkivassa journalismissa tällainen vastakkainasetteluista syntyvä ironia on yksi niistä keinoista, joilla toimittaja pyrkii tuomaan esille vallankäyttäjien tiedon tai taidon puutetta korjata huonosti toimivia rakenteita (Kuutti 1995, 87–88). Ironisen loppukaneetin kirjoittaminen leipätekstin sisään ei kuitenkaan ollut missään nimessä hyvä tapa rakentaa vastakkainasettelua. Ensinnäkään se ei ollut loogista leipätekstin kannalta, ja toiseksi, tarvetta koulutusohjelmavastaavan kommentin alleviivaamiseen ei ollut. Ironia olisi syntynyt lukijan mielessä ilmankin, koska haastattelua seuraava kainalojuttu on niin suuressa ristiriidassa haastateltavan sanomisien kanssa.

Juttukokonaisuuden toinen osa, kainalojuttu nimeltään ”näkökulma”, on huomattavasti parempi kuin itse asiajuttu. Avoimen kriittisestä otsikostaan huolimatta näkökulma alkaa ystävälliseen sävyyn. Totean, etten epäröisi suositella ammattikorkeakoulua kulttuurialasta kiinnostuneille nuorille ja että täältä löytyy paljon päteviä opettajia. Tuon esille vielä senkin, että ”henkilökohtaisesti arvostan suuresti opettajan ammattia”, mikä ei ole ironiaa vaan aivan totta. Näkökulman aloitus on hyvä, sillä se osoittaa toimittajan kykenevän suhtautumaan asiaan objektiivisesti ja rakentaa lukijan luottamusta sitä kohtaan, että jatkossa esitettävä kritiikki tulee olemaan perusteltua. Alun sovittelevuus toimii samalla myös tehosteena sille, mitä jatkossa sanon: ”Mutta rehellisyyden nimissä on sanottava, että meidänkin kouluumme mahtuu niitä mustia lampaita; sellaisia opettajia, joiden tunneille opiskelijat tulevat varautuneina tai jopa vastentahtoisesti, koska milloinkaan ei voi tietää millä tuulella he ovat.” Elävän kielensä vuoksi argumentti on varsin puhutteleva ja viihdyttävä. Samalla se tarjoaa myös yksityiskohtaisen kuvauksen suoraan opiskelijoiden arjesta ja ilmentää ongelman laajuutta. Vaikka toimittaja ei esitäkään väitteelleen konkreettisia todisteita, uskottavuus ei kärsi, sillä esitetty väite perustuu toimittajan omaan havainnointiin. Heikki Kuutti (2002, 24, 141–142) käyttää toimittajan omista havainnoista nimitystä *tilannelähde* ja toteaa niiden olevan julkaisukelpoista tietoa siinä missä dokumentti- ja henkilölähteetkin.

Näkökulman lopussa on kuitenkin pientä parantamisen varaa. Loogisesti etenevä, perusteltu argumentaatio särkyi viimeisen kappaleen alussa, kun hyppään yhtäkkiä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun arjen sijasta puhumaan koko yhteiskunnasta: ”Yhteiskunnassamme opiskelijoiden oletetaan suhtautuvan kaikkeen huumorilla tai ’vaikenevan

ammattimaisesti’ kohdatessaan epäreiluja tilanteita.” Väitteeni, että Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kulttuurialaa vaivaava ongelma kattaisi koko yhteiskunnan, on liian yleistävä ollakseen luotettava. Periaatteessa näin toki voisi olla, mutta koska en ole tutkinut asiaa tarpeeksi, en saisi suoraan väittää moista. Sana ”yhteiskunta” pitäisikin korvata tarkemmalla määreellä, kuten ”Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kulttuurialalla”. Kaiken kaikkiaan minun olisi myös pitänyt perustella väitteeni yksityiskohtaisemmin. Lause on vaikeaselkoinen, ikään kuin olisin yrittänyt liikaa kuulostaa vakuuttavalta, mutta kompastunkin omaan kikkailuuni (LaRocque 2000, 30). Parempi olisi ollut todeta asia yksinkertaisemmin ja selkeämmin kahdella erillisellä lauseella: ”Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kulttuurialalla opiskelijoilta odotetaan loputonta joustavuutta. Tylystä ja lannistavasta opetustyylistä ei uskalleta valittaa, sillä opiskelijat pelkäävät, että sitä pidettäisiin epäammattimaisena heikkoutena.” Tällaisen yleistyksen olisin pystynyt helposti perustelemaan, sillä useammin kuin kerran olen kuullut opettajien toteavan, että edellä mainitun kaltainen opetustyyli on ”hyvä juttu”, koska se karsisee opiskelijoita työelämää varten. On harmillista, etten saanut vietyä näkökulmaani loppuun asti yhtä vakuuttavana. Todennäköisesti tämä lopun horjahdus kieli siitä, että aihe kosketti minua henkilökohtaisesti ja tunteet saivat lopulta vallan, jolloin perustelu pääsi unohtumaan.

5.4 Yhteenveto

Tämä juttukokonaisuus ei edusta ammattimaista tapaa tehdä kriittistä asiajournalismia. Lähtöajatukseni oli oikein hyvä: sijoittaa objektiivinen ja subjektiivinen kriittisyys selkeästi erilleen asiajutuksi ja näkökulmaksi. Tämä oli yritykseni harjoittaa toimittajan itsesääntelyä, koska aihe kosketti minua henkilökohtaisesti ja saattaisi vaikuttaa asiajuttuun negatiivisesti. Kävi kuitenkin niin, että koska yritin asiajutussa liiankin pontevasti osoittaa kykyni objektiivisuuteen, siitä jäi puuttumaan kaikki kriittisyys ja tavoitteeni katosi. Päädyin itse asiassa vahingossa miltei puolustamaan ammattikorkeakoulun toimintaa. Näkökulma-tekstissä kriittisyys kyllä tulee esiin, mutta koska juttukokonaisuuden osat eivät tue toisiaan, lukijassa herää epäilyksiä: Miksi näkökulman esiin nostamia asioita ei tuoda *lainkaan* ilmi asiajutussa? Kuvaako näkökulma sittenkin vain toimittajan omia mielipiteitä? Kaiken kaikkiaan juttukokonaisuus on varsin ristiriitainen ja vaikuttaa siksi epäluotettavalta. En sortunut mielensäpahottajan rooliin, mutta epäonnistuneen itsesääntelyn tähden en myöskään onnistunut toteuttamaan juttua ammattimaisesti.

Näkökulmattomuuden ohella teokseni suurin puute ovat suppeat tietolähteet ja pinnallinen asiaan paneutuminen. Ammatikseen tutkivaa journalismia tekevät toimittajat eivät todennäköisesti tällaista pintaraapaisua kunnolliseksi asiajutuksi edes luokittelisi.

6 ESIMERKKI 3 – TOIMITTAJA VÄÄRINKÄYTTÄÄ ASEMAANSA

6.1 Katsaus työprosessiin

Kolmas analysoimani asiajuttu kritisoi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun maskotin Token Facebook-käyttäytymistä. Jutussa yritän selvittää, miksi Toke on tykännyt kohteesta Valimummo FanClub, joka on sävyiltään varsin epäkunnioittava, ellei peräti kunniaa loukkaava. Juttuun voi tutustua opinnäytetyöni lopussa (Liite 3).

Idea juttuun löytyi sattumalta, kun viettäessäni aikaa Facebookissa satuin löytämään yhteisön nimeltä Valimummo FanClub. Kyseinen ”Valimummo” on Torniossa pieni-muotoinen julkkis: hän liikkuu paljon ulkona ja saattaa usein kommentoida ohikulkijoille hyvinkin kärkkäästi ja asiattomasti. Olen itsekin saanut kuulla häneltä kommentteja ulkonäöstäni, joten totta kai kiinnostuin tutkimaan sivustoa. Aika nopeasti minulle tuli siitä kuitenkin paha mieli. Sivustosta oli tykännyt peräti 1179 henkilöä. Sivuilla oli naisesta piirretty pilakuva ja hänen tulemisiaan ja menemisiään päivitettiin ilkkuriseen sävyyn. Mielestäni ei ollut reilua mustamaalata toista ihmistä sillä tavalla, isolla joukolla selän takana.

Olin juuri poistumassa sivulta, kun huomasin ammattikorkeakoulumme maskotin Token näyttäneen sivulle peukkuja. Mielestäni tämä oli vastuutonta toimintaa ammattikorkeakoululta ja päätin tehdä asiasta jutun Kiiskeen. Myönnän kuitenkin, että en myöskään henkilökohtaisesti pidä koko maskotista, mikä oli omiaan vahvistamaan ärtymystäni. Olemme usein kaveriporukalla miettineet kuinka paljon rahaa Token tilaamiseen joltakin mainostoimistolta on mahdettu tuhjata – sen sijaan, että jonkun opiskelijan olisi annettu suunnitella se vaikkapa opintopisteitä vastaan. Tällainen henkilökohtainen kauna on äärimmäisen huono lähtökohta jutulle, ja ikävä kyllä, se myös näkyy lopputuloksessa.

Valitsin haastateltavakseni Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun rehtorin Reijo Tolpin, koska hän on koulun korkein virkamies. Muita haastateltavia jutussa ei ole. Kaikki tiedonhankintani tapahtui tutkimalla Valimummo FanClub-sivustoa.

6.2 Muotoseikat tarkastelussa

Juttu on noin 2600 merkkiä pitkä eikä siinä ole nostoja tai väliotsikoita. Väliotsikoiden sijasta tekstiä rytmittää kolme lihavoitua kysymystä, joihin haastateltava vastaa suorilla sitaateilla. Lähes puolet sivusta täyttää kuvakaappaus Valimummo FanClubin sivulta Facebookista.

Pääotsikko kuuluu: ”Miksi KTAMK:n maskotti tykkäsi halventavasta Facebook-sivusta”. Otsikko on sinänsä perusteltu, että sille löytyy kate leipätekstistä, mutta asiajournalistiselta kannalta siinä olisi parannettavaa. Ensinnäkään kysymysmuotoinen otsikko ei useimmiten ole mielekäs ratkaisu, vaan otsikon tulisi olla yksityiskohtaisempi ja kertoa suoraan mistä on kyse (Kantola & Moring & Väliverronen 1998, 50). Ilman sanaa ”miksi” otsikko olisi jo paljon parempi. Olen todennäköisesti tehnyt otsikosta kysymysmuotoisen tavoitteenani lukijan puhuttelemisen. Kysymys on ikään kuin kutsu lukijalle: Tule mukaan taivastelemaan, miten tällainen virhe on voinut tapahtua! Tämä ei kuitenkaan ole sellaista puhuttelevuutta, jota asiajutussa kannattaa tavoitella, sillä siinä lipsahdetaan helposti moralisoinnin puolelle.

Väliotsikoiden sijasta juttua rytmittävät lihavoidut kysymykset. Niitä ei kuitenkaan ole eroteltu tyhjällä rivillä leipätekstin muista osuuksista, joten niiden ei voida katsoa toimivan varsinaisina väliotsikkoina. Siksi en syvennykään niihin tässä muotoseikkojen käsittelyssä, vaan vasta leipätekstiä käsittelevässä alaluvussa.

Kuvakaappaus Facebookista tarjoaa tekstin ohella lisää yksityiskohtaista tietoa aiheesta ja on siksi looginen valinta (Suhola ym. 2005, 153 - 154). Kuvan avulla lukija pääsee itse näkemään muun muassa Valimummosta piirretyn pilakuvan ja arvioimaan, onko se tehty hyväntahtoisessa hengessä vai ei. Kuvatekstistä ilmenee, milloin kuvakaappaus yhteisöstä on otettu ja milloin rehtori Reijo Tolpin haastattelu on toteutettu. Kuvatekstissä todetaan myös, että maskotti Toke ei ole vielä Kiisken ilmestyessä eronnut yhteisöstä, vaikka Tolppi totesikin haastattelussa, että näin tullaan tekemään. On hyvä, että toimittaja on seurannut tapahtumia vielä jutun valmistumisen jälkeenkin ja päivittänyt viimeiset väliaikatiedot sivulle vielä ennen lehden ilmestymistä.

6.3 Leipätekstin erittelyä

Leipäteksti alkaa, kun näennäisen myötätuntoisesti kerron ”taitamattomista sosiaalisen median käyttäjistä”, jotka toisinaan joutuvat puutteellisen arvostelukykynsä vuoksi vaikeuksiin Internetissä. Heti tämän jälkeen paljastan, että normaalisti ”sosiaalisen median taidoillaan ylpeilevän” Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun maskotti Toke on löytynyt Facebookista ”päällistelemästä varsin kyseenalaisesta tykkäyskohteesta”, Valimummo FanClubista.

Jutun aloituksesta löytyy niin paljon parannettavaa, että analysoijan on vaikea keksiä, mistä aloittaa. Ensinnäkin sanavalintani ovat halventavia ja pyrkivät herättämään lukijassa negatiivisia tunteita jutun kohdetta kohtaan, mikä muun muassa Jan Anderssonin ja Mats Furbergin (1974, 114 - 115) mukaan on kaikkea muuta kuin laadukkaalle asiajutulle ja vastuunsa tuntevalle toimittajalle ominaista argumentointia. Myös Kuutti (2003, 122) varoittaa toimittajia tunnevaltaisesta esitystavasta ja nimittelypohjaisista ilmaisuista. Rakentamani alkuasetelma tuntuu jo lähtökohtaisesti vahingoniloiselta ja sarkastiselta, mikä antaa vaikutelman, että toimittaja ei kykene lähestymään aiheensa puolueettomasti perustellen. Sarkasmin käytöstä lehtikielessä on kirjoittanut ainakin Lundberg (2001, 90) joka ohjasti toimittajia nimenomaan välttämään sitä. Sarkasmiin turvautuva toimittaja syyllistyy hänen mukaansa ’puolustuskyvyttömiä lajitovereiden tulittamiseen norsunluutornista’, mikä on kaikkea muuta kuin imarteleva luonnehdinta omaa toimintaansa analysoivalle toimittajalle eli tässä tapauksessa minulle.

En voi muuta kuin ihmetellä, mikä on saanut minut ajattelemaan, että tällainen argumentaatio on hyväksyttävää. Selitys, joskin huono sellainen on, että kahden vuoden jatkuvan uurastamisen jälkeen, vuoroin koulussa ja Kiisken parissa, olin jo kovin väsynyt. En jaksanut olla enää niin ankara itseäni kohtaan. Minulla oli tapana ajatella, että kunhan nyt vain saan jutun tehtyä ja lehden ulos, niin se on pääasia. On tieteellisesti todistettu, että kiire ja stressi heikentävät toimittajan työn laatua ja että huomattavan useat toimittajat kärsivät epäterveellisestä stressistä (Fitzgerald 1995, 17). En olisi kuitenkaan ikinä tarjonnut tällaista tekstiä muualle kuin Kiiski-lehteen, mikä puhuu omaa karua kieltään – minulle kävi vanhanaikaisesti. Sorruin ajattelemaan, että ”omassa lehdessäni” saan tehdä mitä haluan. On suorastaan häpeällistä huomata, että vartioituani niin tarkkaan Kiisken asiallista ja vakavasti otettavaa linjaa, päädyin lopulta itse rikkomaan sitä vastaan. Toimin väärin, ja esitänkin tässä pahoitteluni sen johdosta.

Halventavan argumentaation lisäksi leipätekstin alkupuolelta löytyy myös toinen kiusallinen etikettivirhe. Olen luokitellut ”Valimummo FanClubin kunnianloukkausta lähenteleväksi sivustoksi”. En kuitenkaan perustele tätä väitettä mitenkään, esimerkiksi rikosoikeudellisilla faktoilla, vaan ajatus perustuu pelkästään omaan käsitykseeni siitä, mikä on loukkaavaa. Näin toimiessani tulen rikkoneeksi journalistin ohjeiden pykälää 11: ”Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta.” (Julki-sen sanan neuvosto 2011).

Katastrofaalisen alun jälkeen argumentaatio muuttuu onneksi paremmaksi, ikään kuin olisin saanut höyryt päästettyä ja rauhoitun. Keskityn esittelemään keräämiäni faktoja yksityiskohtaisesti ja referoin haastateltavaa loogisesti. Kuutti (2002, 180) on todennut, että hyvän tutkivan jutun pitäisi vedota ihmisten oikeudentajuun ja tarjota objektiivista näyttöä siitä, että käsiteltävät tapahtumat ovat tuon oikeudentajun vastaisia. Koko asiajutun valopilkku onkin kohta, jossa rehtori Tolppi väittää koulun liittyneen sivustolle sen ollessa vielä kunnioittava ja ystävällismielinen, mutta tekemäni taustatyön ansiosta pystyn osoittamaan, että näin ei ole. Sivuston perustuksen yhteydessä seinälle on nimitäin kirjoitettu viesti, joka kumooa Tolpin väitteen: ”Se edellinen Valimummo FanClub poistettiin, tässä on uus versio ja ilman kuvaa, joten jatkakaa samaan malliin ja kaikki liitty!” Näin saan kriittisyydelleni perustelun, sillä viesti todistaa sivuston olleen alusta asti eettisesti varsin arveluttava.

6.4 Yhteenveto

Tämä juttu ei edusta ammattimaista tapaa tehdä kriittistä asiajournalismia. Halventavaa kielenkäyttöä ja jopa journalistin ohjeita rikkovaa toimintaa tarkastellessa on aiheellista pohtia, onko kyseessä enää asiajuttu ensinkään. Varsinkin jutun alussa olen unohtanut ammattirooliini kuuluvan itsesääntelyn ja sortunut mielensäpahoittajan rooliin. Olen moraalisen närkästyksen vallassa enkä argumentoi perustellusti. Näin jälkikäteen minua harmittaa suuresti, että pilasin hyvän juttuaiheen toteuttamalla sen skandaalijournalis-mille ominaisella, raflaavalla otteella. Ammattimaisempi ja viihdyttävämpi juttu olisi syntynyt, jos olisin kunnolla selvittänyt onko Valimummo FanClub kunniaa loukkaava sivusto vai ei, ja sen jälkeen kysynyt asiasta mielipiteitä vaikkapa opiskelijoilta ja opet-tajilta. Kuten edellisessäkin esimerkissä, myös tässä tietolähteiden vähäisyys ja käsitte-lyn pinnallisuus ovat merkittäviä miinuksia.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni ja opintoni media-alalla lähestyvät nyt loppuaan. Prosessi on ollut pitkä ja onkin hyvä pysähtyä hetkeksi ja palauttaa mieleen se, mistä kaikki alkoi. Perustin Vastarinnan Kiiski-lehden ensimmäisenä opiskeluvuoteni, koska halusin kiihkeästi uskoa kriittisen journalismin vaikuttamismahdollisuuksiin. Tarkasteltuani nyt kolmea itse tekemääni kriittistä asiajuttua, huomaan, että kiihkeyteni onkin juuri se tekijä, johon osa niistä kompastuu. Tämä on huvittava huomio, sillä ensimmäisellä journalismin kurssilla opettajani totesi minulle, että minusta tulee vielä hyvä toimittaja, kunhan saan aisoihin turhan kiihkoilun. En silloin vielä oivaltanut, että rauhoittuminen ei merkitse luovuttamista, vaan kypsymistä sen vastuun tasolle, joka kriittiseen journalismiin sisältyy. Rauhoittuminen vahvistaa toimittajan kykyä itsesääntelyyn.

Aloitelllessani tätä opinnäytetyötä en kiinnittänyt toimittajan itsesääntelyyn paljoakaan huomiota. Kolmen vuoden opintojen jälkeen pidin sitä itsestänselvyytenä, prosessina, joka rullaa koko ajan aivoissani ilman, että minun tarvitsee erikseen sitä ajatella. Mutta mitä pidemmälle tässä kirjallisessa raportissani etenin, sitä selvemmin aloin oivaltaa, että nimenomaan itsesääntely on edellytys sille, että rakentamaani kriteeristöä pystyy yleensä noudattamaan – ja nimenomaan itsesääntely oli se, missä minä kahden viimeisen jutun kohdalla olin epäonnistunut.

Olen oppinut ymmärtämään että kriittinen argumentaatio syntyy asiajuttuun jo hyvin pienistä tekijöistä. Sen ei tarvitse eikä se saakaan olla alleviivaavaa tai syyttelevää. Journalistin tulee olla oikeudenmukainen ja tiedostaa erityisen tarkkaan omat tunteensa käsiteltävää aihetta kohtaan. On hyvä tehdä välitarkastuksia tekstilleen: olenko varmasti perustellut tarpeeksi hyvin kaiken mitä sanon? Enhän vain ole sortunut tunteiden vietäväksi ja jättänyt juttuun aukkoja? Kannattaa pitää silmällä erityisesti sellaisia asiajutun osia, jotka ovat herättäneet itsessä voimakkaita tunteita. Mitä enemmän jokin asia koskettaa, sitä huolellisemmin sen kirjoittamiseen täytyy keskittyä. Tunteitaan ei tarvitse asettaa syrjään, sillä kriittisessä journalismissa ne ovat tärkeä motivaatiotekijä. Tunteet auttavat myös toimittajaa puhuttelemaan lukijaa ja herättämään ajatuksia yleisössä. Omat tunteet on kuitenkin pystyttävä hallitsemaan.

Tekemieni asiajuttujen analysoiminen palveli oppimistani erityisen hyvin. Käydessäni juttuja läpi sain kokea kaikki tunnetilat: onnistumisen riemun, epäonnistumisen harmin

sekä väärin toimimisesta aiheutuvan häpeän. Olen erityisen tyytyväinen siihen, että valitsin mukaan epäonnistuneitakin tuotoksia, sillä yleensä toimittajan työ on kiireistä ja huonot jutut ohitetaan nopeasti – harvoin ehtii syventyä pohtimaan, mikä niissä oikeastaan meni pieleen. Näin omista virheistä ei välttämättä tule kunnolla opittua.

Mietin pitkään, pitäisikö valitsemani esimerkkijutut esittää opinnäytetyössäni päinvas-
taisessa järjestyksessä – siis edeten huonoimmasta parhaimpaan, ei parhaimmasta huonoimpaan. Ei kuitenkaan tuntunut oikealta lähteä muuttamaan järjestystä, sillä siihen sisältyy konkreettinen logiikka: mitä kauemmas laatukriteeristöä toimittaja etäännyy, sen epäammattimaisemmiksi myös jutut käyvät. Rakentamani kriteeristön ja suorittamani analyysin pohjalta minulle heräsi näkökulma toteuttaa vielä neljäs asiajuttu. Sellainen, jossa saisin näyttää oppineeni tekemistäni virheistä. Tämä olisi kuitenkin tehnyt opinnäytetyöstäni aivan liian laajan, joten jääköön täydellisten asiajuttujen tekeminen minulle tavoitteeksi työelämään.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Huhtaniska, Sonja 2009. Moni asia kaipaa vielä kehittämistä KTAMK:n lukihäiriöavussa. Vastarinnan Kiiski. Maaliskuu 2009. 7.

Huhtaniska, Sonja 2009. KTAMK:n opetuksen laatua valvotaan Winha Opaalin avulla. Vastarinnan Kiiski. Marraskuu 2009. 7.

Huhtaniska, Sonja 2011. Miksi KTAMK:n maskotti tykkäsi halventavasta Facebook-sivusta. Vastarinnan Kiiski. Huhtikuu 2011. 8.

Teorialähteet

Andersson, Jan & Furberg, Mats 1974. Kieli ja vaikuttaminen. Otava, Keuruu.

Fitzgerald, Mark 1995. Note to journalists: More than an apple a day needed to keep the doctor away. Editor & Publisher. 43/1995. 17 - 18.

Glasser, Theodore Lewis 1999. The Idea of Public Journalism. The Guilford Press, New York.

Hakala, Olli & Kopperi, Marjaana & Nissinen, Vesa 2002. Filo – opas aloittelevalla filosofille. Tammi, Helsinki.

Heinonen, Ari 1996. Ihanteet ja arki – journalistien itsekritiikki. Teoksessa Luostarinen, Heikki & Kivikuru, Ullamaija & Ukkola, Merja (toim.). Mediakritiikin näkökulmia – sopulisilppuri. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsinki, 87 - 104.

Hémanus, Pertti 1995. Opettaako journalistia Siperia vai tieto-oppi? Teoksessa Sana, Elina (toim.). Tieto-opista mediapeliin. Wsoy, Juva, 27 - 46.

Koistinen, Mikko 1998. Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliverronen, Esa. Media-analyysi – tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsinki, 40 - 63.

Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko 1998. Filosofian historian kehityslinjoja. Gaudamus, Tampere.

Kuutti, Heikki 1994. Journalistiikan sanasto. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Kuutti, Heikki 1995. Tutkiva journalismi. Journalistinen suuntaus ja suomalaisen journalismin tutkivuus. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

- Kuutti, Heikki 2002. Tutkittu juttu. Johdatus tutkivaan journalismiin. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Kuutti, Heikki 2003. Tutkivan journalismin lisääminen. Toimituskäytäntö ja journalistikoulutus. Mediainstituutti, Jyväskylä.
- LaRocque, Paula 2000. Make stories speak to readers. *Quill*. 1/2000. 30.
- Lundberg, Tom 2001. Kirjoita, vaikuta, menesty! Wsoy, Helsinki.
- Luostarinen, Heikki 1996. Citizen Kane ja infokratia. Teoksessa Luostarinen, Heikki & Kivikuru, Ullamaija & Ukkola, Merja (toim.). *Mediakritiikin näkökulmia – sopulisilpuri*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus ja koulutuskeskus, Helsinki, 11 - 40.
- Metso, Janne 2011. Väitteitä journalismista: Tulkaamme kaapista. *Journalisti*. 1/2011. 7.
- Miettinen, Jorma & Kalliomäki, Ilka & Suominen, Elina 1976. Journalistinen työprosessi. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki.
- Mäntylä, Jorma 2008. Journalistin etiikka. Gaudeamus, Helsinki.
- Möra, Tuomo 1996. Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Luostarinen, Heikki & Kivikuru, Ullamaija & Ukkola, Merja (toim.). *Mediakritiikin näkökulmia – sopulisilpuri*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus ja koulutuskeskus, Helsinki, 105 - 116.
- Nip, Joyce Y. M. 2006. Exploring the second phase of public journalism. *Journalism studies* 2/2006. 212-236.
- Pantti, Mervi 2009. Tunteellisempaa journalismia. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, Helsinki, 193 - 206.
- Rainio, Ritva 1989. Asiatyylit ja viestintä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Robertson, Lori 1999. Over the edge? *American Journalism Review*. 3/1999. 35 - 40.
- Sivistyssanasto 2002. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- Suhola, Aino & Turunen, Seppo & Varis, Markku 2005. Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Finn Lectura, Helsinki.
- Tiilikka, Päivi 2008. Journalistin sananvapaus. Wsoypro, Helsinki.
- Valkonen, Martti 2003. Sananvapaus kauppatavarana. Suomalainen matkaopas Finnish Guidebooks, Helsinki.
- Väliverronen, Esa 2009. Journalismi kriisissä? Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, Helsinki, 13 - 31.

Muut lähteet

Julkisen sanan neuvosto, 2011. Journalistin ohjeet. Luettu ja tulostettu 20.9.2011.
<http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/>

Kyrö, Tuomas 2010. Mielenäpahoittaja. Wsoy, Helsinki.

Knus-Galan, Minna 2010. Laadukas tutkiva journalismi vahvistaa kansanvaltaa. Luettu ja tulostettu 19.9.2011.

<<http://www.tutkiva.fi/content/laadukas-tutkiva-journalismi-vahvistaa-kansanvaltaa>>

Kunelius, Risto 2000. Näkökulmia journalismin tutkimukseen. Luettu ja tulostettu 21.9.2011.

<<http://journalismi.uta.fi/index.php?page=artikkelit&type=artikkelit&id=14>>

Mediakasvatuskeskus Metka, 2011. Luettu ja tulostettu 22.9.2011.

<<http://www.mediametka.fi/direct.aspx?area=page&prm1=82>>

Sivistyssanakirja, 2011. Luettu ja tulostettu 20.9. 2011.

<<http://sivistyssanakirja.com/kriittinen>>

Toivanen, Antti 2011. Taitto. Luettu ja tulostettu 20.9.2011.

<<http://www.graafinen.com/suunnittelu/taitto/>>

SELVITYS:

MONI ASIA KAIPAA VIELÄ KEHITTÄMISTÄ KTAMK:N LUKIHÄIRIÖAVUSSA

**Ei kukaan oo sanonu,
et olis mahdollisuus vaikka
oikeesti tukiopetukseen.
Kavereiden kans mä olen
noita mun tekstejä viilannut.**

- "Sissi"

Jokaisesta oppilasryhmästä arviolta 10% on lukihäiriö. 22 hengen luokassa se tarkoittaa ainakin kahta henkilöä. Lisäksi muun muassa Wolff ja Lundberg (2002) ovat todenneet tutkimuksissaan lukihäiriön olevan keskimääräistä yleisempää taideopiskelijoiden keskuudessa.

Silti hakeutuminen lukiseulontatesteihin tai muuhun apuun on KTAMK:n kulttuurialalla vähäistä. Koulutusohjelmien opinto-ohjaaja **Jouko Uusitalo** järjestää oppilailleen lukihäiriöttestauksia kahdesti lukuvuodessa. Viime syksyn testiin osallistui kolme oppilasta.

TEHOKKAAMPAA TIEDOTUSTA TARVITAAN

Sekä Uusitalo että KTAMK:n terveysalan lehtori ja erityisopettaja-opiskelija **Hannele Pietiläinen** korostavat opiskelijan omaa aktiivisuutta lukihäiriön kanssa selviytymisessä. He myöntävät kuitenkin myös olemassa olevat ennakkoluuloihin ja arkuuteen liittyvät ongelmat. Kummallakaan ei ole käynnissä säännöllisiä tukiopetussuhteita.

"Olisihan se hirveän hyvä, jos lukihäiriöön liittyvien ennakkoluulojen murtamiseen keskittäisiin nykyistä enemmän voimavaroja. Jos sen vois jotenkin arkipäiväistä ja tehdä vähemmän mystiseksi. Yllättävän vähän ihmiset ottavat yhteyttä ja pyytävät apua", Pietiläinen toteaa.

Tällä hetkellä käytäntönä on, että opintonsa aloittaville järjestetään orientaatioviikolla vapaaehtoinen luki-info, jota voi jäädä kuuntelemaan, kun muut perusasiat on yhteisesti käsitelty. Harva kuitenkaan

haluaa jäädä yksin istumaan, kun valtaosa uusista opiskelukavereista poistuu paikalta.

ORGANISOINTIONGELMAT AIHEUTTAVAT EPÄLUOTTAMUSTA

Nimimerkki "**Sissi**" kertoo osallistuneensa opiske-luikanaan opinto-ohjaajan järjestämään seulontatestiin, muttei halua paljastaa milloin ja kuka testin teki. Häntä jäivät harmittamaan muun muassa testauksen organisointiin liittyvät seikat.

"Ne testin tulokset katottiin yhdessä osallistuneitten kesken. Musta siinä ei ollu järkeä, kyl sen palautetilanteen pitäis olla henkilökohtanen. Ala siinä sitte prosessoimaan, että millasta apua kelleki annetaan. Mä ainaki puhuin itseni ulos siitä tilanteesta, että en mä tarvi."

Sissi pukee hyvin sanoiksi varmasti monen muunkin pelon kertoessaan, että epärovi pyytää apua jo sik-sikin, ettei halua joutua opettajan silmätikuksi luokassa. Olisi kiusallista, jos opettaja tiedustelisi edistymistä tunnilla muiden kuullen.

"Ei kukaan oo sanonu, et olis mahdollisuus vaikka oikeesti tukiopetukseen. Kavereiden kans mä olen noita mun tekstejä viilannut ja kehittyntki aika hyvin ku on joku jaksanu auttaa", Sissi summaa.

TUKIOPETUKSEEN ON TÄYSI OIKEUS

Hannele Pietiläinen kertoo, että tukiopetuksen saaminen on mahdollista ja opiskelijan laillinen oikeus.

"Me ollaan mukana esteettömän opiskelun projektissa, joka perustuu yhdenvertaisuuslakiin. Se tarkoittaa sitä että kaikille joilla on jotain pulmia, kuuluu tarjota asianmukainen apu, tai se on välillistä syrjintää."

Lisäksi Pietiläinen vakuuttaa, että apu on luottamuksellista ja kuuluu vaihtolovelvollisuuden piiriin. Myös Uusitalo rohkaisee oppilaita ottamaan yhteyttä ja pyytämään tarkempaa palautetta ja ohjausta.

Hannele Pietiläiselle voi soittaa numeroon **040 565 3444** ja Jouko Uusitalolle **040 829 0175**. Lisäksi molemmat opettajat tavoittaa koulun sähköpostitse.

KTAMK:N OPETUKSEN LAATUA VALVOTAAN WINHA OPAALIN AVULLA

Opiskelijoiden keskeisin vaikuttamisen kanava on Internetissä toimiva palautejärjestelmä Winha Opaali. Kurssien opettajat kokoavat sinne annetuista palautteista yhteenvetö, joka käydään läpi kulttuuriopettajien tiimissä. Kulttuurialan koulutusohjelmavastaava Eija Rajalin-Ruotsalaisen mukaan tiimi koostuu noin joka toinen keskiviikko.

WINHA OPAALIN HYÖDYLLISYYS RIIPPUU OPISKELIJOISTA

Järjestelmän toimivuudesta keskusteltaessa, Rajalin-Ruotsalainen heittää pallon opiskelijoille:

- Jos opiskelija ei halua tai uskalla kirjoittaa Winha Opaaliin asioista jotka eivät ole niin kuin niiden pitäisi olla, mistä me tiedetään se?

Rajalin-Ruotsalainen vakuuttaa, että sekä positiiviset että negatiiviset palautteet tulevat kyllä perille tiimi-palaveriin asti eivätkä jää ”opettajien haaviin”. Lisäksi palaute annetaan nimettömänä, joten tavallinen opettaja tai edes koulutusohjelmavastaava itse ei pysty selvittämään, kuka sen on kirjoittanut.

- Myönnän, että opiskelijoille ei kerrota tarpeeksi siitä, mitä me tehdään näiden palautteiden eteen. Meillä kuitenkin oli järjestelmä, jossa kerran kuussa kutsuttiin kaikkien ryhmien tiedostusvastaavat info-palaveriin, mutta se kuihtui siihen, että opiskelijat eivät jossain vaiheessa enää tulleet paikalle, Rajalin-Ruotsalainen toteaa.

PELKÄT MERIITIT EIVÄT VIELÄ TEE OPETUKSESTA HYVÄÄ

KTAMK:n kulttuurialalla opettaa vuoden aikana kaikkiaan 31 henkilöä. Rajalin-Ruotsalainen kertoo, että vajaalta puolelta heistä puuttuu täysimääräinen opettajan pätevyys.

- Ongelmana on se, että työmarkkinoilla ei ole kaikkia vaatimuksia täyttävää henkilöstöä vapaana. Saatikka sitten, että tällaiset ihmiset olisivat valmiita tulemaan Tornioon. Opettajien vaillinainen koulutus on kuitenkin yleistä muillakin ammattikorkeakouluilla, ei pelkästään Torniossa, hän selvittää.

AMK-opettajan täysimääräinen pätevyys rakentuu kolmesta seikasta: henkilöllä tulee olla ylempi korkeakoulutkinto, kolmen vuoden työkokemus alaltaan sekä pedagogian opinnot, joiden laajuus on 60 opintopistettä.

Asianmukaiset meriitit ovat tärkeitä, mutta pelkästään ne eivät riitä takaamaan opetuksen tai kanssakäymisen laatua. Kysyttäessä hyvän opettajan epävirallisempaa määritelmää, Rajalin-Ruotsalainen vastaa empimättä:

- Kannustaminen. Se on kaikkein tärkeintä.

Tästä myös Vastarinnan Kiiski on samaa mieltä.

NÄKÖKULMA:

Jos opettajaan ei voi luottaa, kehen siten?

En epärisi suosittelä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulua kulttuurialasta kiinnostuneille nuorille tai aikuisille. Täällä on kohtalaisen hyvät puitteet toteuttaa itseään ja päteviä opettajia. Henkilökohtaisesti myös arvostan suuresti opettajan ammattia.

Mutta rehellisyyden nimissä on sanottava, että meidänkin kouluumme mahtuu niitä mustia lampaita; sellaisia opettajia, joiden tunneille opiskelijat tulevat varautuneina tai jopa vastentahotoisesti, koska milloinkaan ei voi tietää, millä tuulella he ovat.

Löytyy myös niitä, joista on hyväksyttävää vitsailla oppilaiden kustannuksella ja jättää näiden kysymykset vaille vastausta. Useimmiten opiskelija kyllä saa vastauksen kerjättyään sitä tarpeeksi pitkään, mutta silloinkin se tulee pilkalliseen sävyyn. Jos huonosta kohtelusta huomauttaa, saatetaan opiskelija leimata tosikoksi tai ruikutajaksi ja tapahtumasta kuitailla vielä pitkään jälkepäin.

Yhteiskunnassamme opiskelijoiden oletetaan suhtautuvan kaikkeen huumorilla tai ”vaikenevan ammattimaisesti” kohdatessaan epäreiluja tilanteita. On surullista huomata, että varsinkin opiskelijat itse vaalivat tätä mallia. Kukaan ei halua (tai hitto uskalla) asettua vastahankaan, sillä jokainen tietää, mitä siitä seuraa.

Miksi KTAMK:n maskotti tykkäsi halventavasta Facebook-sivusta

SELVITYS

Sosiaalinen media näyttää aina toisinaan nurjia puoliaan, kun joku taitamaton käyttäjä arvioi siihen liittyvät riskit huonosti. Tällä kertaa tilanne on kuitenkin lievästi sanottuna erikoinen: sosiaalisen median taidoillaan ylpeilevän Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun maskotti "Toke" löytyi Facebookista päällistelemästä varsin kyseenalaisesta tykkäyskohteesta. Kohde on nimeltään *Valimummo FanClub*.

Vali-mummo on paikallisten keksimä liikanimi torniolaiselle naiselle, joka liikkuu päivittäin kaupungin keskustan alueella ja on tunnettu yhtäkkisistä kärkeistä kommentistaan. Sivulla raportoidaan naisen tekemisistä ja naureskellaan pilakuvalle, jossa tällä on päässään kuollut kissa. Nuorilta tällaisen vielä ymmärtää, mutta herää kysymys: **Mitä Suomen seitsemänneksi parhaaksi rankattu ammattikorkeakoulu tekee kunnianloukkautta lähentelevällä sivustolla? Rehtori Reijo Tolppi:**

"Olemme liittyneet sinne yli vuosi sitten. Silloin se oli kunnianosoitus värikkäälle torniolaishenkilölle, ei siinä mistään pilkkaryhmästä ollut kyse. Tuo hahmo itsessään ei ainakaan minun silmääni mitenkään hirvittävästi tökkää. Kuka lie tuon on taiteillut ja hän siitä vastuussa on. Sosiaalisen median yksi piirre nimenomaan on se, että se on ennakoimatonta ja sivusto on sellainen mil-laiseksi ihmiset sen tekee. Minusta siellä oli sekä positiivista että negatiivista."

Onko ammattikorkeakoulumme kanta siis, että tällainen toiminta on hyväksyttävää ja sitä voi julkisesti tukea?

"No ei kai kenenkään julkinen loukkaaminen ole hyväksyttävää. Mutta toisaalta, jos joku tuosta tuhatpäisestä fanclubista niin toimii niin hänhän siitä on vastuussa. Ei se tarkoita että me olisimme automaattisesti samaa mieltä. Ainakin tämä henkilö, joka meidät on sinne laittanut, vakuutti, että ne ei oleet alun alkaen mitkään pilkkasivut vaan kunniaosoitus tällaiselle aidosti värikkäälle torniolaistyypille."

Valimummo Fanclubin päivitystiedot antavat kuitenkin ymmärtää muuta. 11. tammikuuta 2010 ryhmän ylläpitäjä on kirjoittanut seinälle: *"SE EDELLINEN VALIMUMMO FANCLUB POISTETTIIN, TÄSSÄ ON UUS VERSIO JA ILMAN KUVAA, JOTEN JATKAKAA SAMAA MALLIIN JA KAIKKI LIITTYY!"* Loukkaava profiilikuva, joka näkyy alla olevassa kuvakaappauksessa, puolestaan on lisätty sivuille 24. helmikuuta 2010, eli myös runsas vuosi sitten.

Aikooko Toke M Ketola pysyä jatkossakin Valimummo Fanclubin jäsenenä?

"No jos tämä tämmöiseksi menee kuin mitä nämä nyt on, niin kyllä nämä minusta kuitenkin on pääosin negatiiviset, että ei täällä enää kannata olla", Tolppi toteaa.

facebook Haku Etusivu Profili K

Valimummo FanClub Tykkää

Julkisuuden henkilö · Tornio

Perustiedot

Sijainti	Tornio, Finland
Tietoja	1.LIITTYKÄÄ KAIKKI JOTKA ON NÄHNY/TIETÄÄ VALIMUMMON !
	2.liitkyää liitkyää ja KUTSUKAA KAIKKI KAVERIT Id:d:
	3.JA JOS ETTE VIELÄ OO LIITTYNY NII EIKÖ KANNATAIS:D
	sehä o pest
Henkilötiedot	Liikkuu yleensä liilat/viinipunaiset vaatteet päällä, ja kuullukissa karvalakki päässä :DD
Kiinnostuksen kohteet	TORNIO CITY, rajalla - på gränsen, viisastelu, valittaminen :D

Sinä ja Valimummo FanClub

Toke M Ketola on tykännyt "Valimummon" fanisivusta.

Ihmisä, jotka saatat tuntea Näytä kaikki

1179 henkilöä tykkää tästä

- Kuvakaappaus Facebookista otettiin 21.3.2011.

- Reijo Tolpin haastattelu tehtiin 11.4.2011.

- Kiiskan valmistuessa 14.4.2011 Toke ei vielä ole eronnut yhteisöstä.